

RAFAŁ WITKOWSKI – POZNAŃ

BENEDICTINA W ZBIORACH WILEŃSKICH (XVI-XIX W.)

Dzieje Kościoła katolickiego w Wielkim Księstwie Litewskim od dawna cieszą się zainteresowaniem badaczy z różnych krajów. Przed upadkiem Rzeczypospolitej szlacheckiej Wielkie Księstwo Litewskie stanowiło ok. 40 % terytorium całego państwa, lecz różniło się znacznie od ziem koronnych, przede wszystkim większym zróżnicowaniem etnicznym i religijnym. Wielkie Księstwo Litewskie dzieliło się administracyjnie na osiem województw: wileńskie, trockie, połockie, nowogródzkie, witebskie, brzesko-litewskie, mścisławskie, mińskie oraz Księstwo Żmudzkie, obejmowało swym zasięgiem trzy diecezje łacińskie: wileńską, żmudzka i smoleńską oraz częściowo łucką, ponadto unicką archidiecezję połocką, diecezje włodzimiersko-brzeską i pińsko-turowską oraz jedyne prawosławne biskupstwo w Mohylewie¹.

Historia klasztorów opartych o regułę św. Benedykta działających na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego nie doczekała się jeszcze swej pełnej i wyczerpującej monografii. Pisano o nich najczęściej na marginesie szerszych prac, np. poświęconych dziejom poszczególnych diecezji², zakonów³, rodów magnackich⁴, czy miast⁵. Powstało także do tej pory kilka wartościowych artykułów, m.in. V. Gidžiūnasa⁶, które z pewnością mogą być traktowane jako wprowadzenie do dalszych studiów. Z drugiej strony, klasztory różnych zakonów reguły św. Benedykta, nie należały do dominujących w życiu Kościoła katolickiego na ziemiach litewsko-białoruskich⁷. W maju 1690 roku dokonano spisu klasztorów w diecezji wileńskiej w związku z nałożonym podatkiem podymnym. Na terenie diecezji znajdowało się wówczas 101 klasztorów, w tym 32 dominikanów, 18 jezuitów, 10 kanoników regularnych, 9 franciszkanów, 8 karmelitów trzewickowych, 3 karmelitów bosych, 3 benedyktynów, 2 kamedułów, 2 eremitów, 2 bonifratrów, 1 misjonarzy, 1 kartuzów, 1 marianów i 9 żeńskich. Liczba klasztorów w 1797 roku po zmianie granic diecezji wzrosła do 163. Pierwsza fala kasat spowodowana była upadkiem powstania listopadowego i przypadła na lata 1831-1832. W 1849 roku okrojono terytorium diecez-

ji wileńskiej zasadniczo do obszaru guberni wileńskiej i grodzieńskiej. Diecezja liczyła wówczas tylko 46 klasztorów. Po upadku powstania styczniowego i kolejnej kasacji w 1864 roku liczba klasztorów spadła do czterech: jeden w Wilnie, dwa w Grodnie i jeden w Słonimiu⁸.

Jako pierwsi przybyli benedyktyni sprowadzeni przez wielkiego księcia Witolda do Starych Trok na początku XV wieku, gdzie powstało opactwo p.w. Zwiastowania NMP⁹. Kościół zbudowany przez Witolda spalił się w 1757 roku. Benedyktyni położyli fundamenty pod nową świątynią w 1790 roku, ale nie ukończyli jej budowy z powodu trudności finansowych. Zakonnicy przenieśli nabożeństwa dla ludu do pobliskiej kaplicy cmentarnej, zbudowanej w 1780 roku. W 1899 roku proboszcz starotrocki, ks. Leon Czudowski, urządził w skrzydle dawnego klasztoru obecny kościół. Następne klasztory benedyktyńskie fundowano po ponad 200 latach. Założono wówczas opactwa w Horodyszczach i Nieświczu. Pierwsze powstało z fundacji Jana Karola Kopcia, wojewody połockiego w 1662 roku, drugie zaś z fundacji Karola Stanisława Radziwiłła w 1673 roku¹⁰. Przeorat w Piwoszunach p.w. Wniebowzięcia NMP w dekanacie mereckim powstał z fundacji starosty miadziolskiego, Jana Kłodzko, w 1648 roku. W 1825 roku zbudowany został nowy, drewniany kościół przez opata starotrockiego, Celestyna Sorokę¹¹. W 1700 roku fundowany był klasztor w Mińsku staraniem Steckiewiczowej, chorążyny mińskiej¹². W 1755 roku powstał klasztor w Poszołtuniu na Żmudzi z fundacji Andrzeja Jasińskiego i Anzelma Szyszkiewicza, przedstawicieli drobnej i spowinowaconej szlachty. Córka Anzelma Szyszkiewicza – Felicjanna, wyszła za mąż za Andrzeja Jasińskiego. Wizyta klasztoru z 1821 roku wspomina o ich synu Stanisławie Jasińskim, szambelanie i opiece klasztoru. Sam Anzelm wstąpił pod koniec swego życia do benedyktynów i zamieszkał w fundowanym klasztorze¹³.

Na XVII wiek przypada fundacja pierwszego klasztoru cystersów dokonana w Wistyczach w 1675 roku przez Eustachego Tyszkiewicza¹⁴. W 1710 roku założony został przeorat w Olizarowym Stawie staraniem Jana Komorowskiego¹⁵, a rok później inny przeorat – w Kimbarówce – dzięki wysiłkom Zygmunta Szukszty¹⁶.

W latach 1648-1650 założono jedyny w Wielkim Księstwie Litewskim klasztor kartuzów z fundacji Kazimierza Leona Sapichy położony w Berezie, później nazwanej Kartuską¹⁷.

Wielką sławę zdobyły dwa eremy kamedułów: w Wigrach¹⁸ i w Pożajściu pod Kownem¹⁹. Fundatorem pierwszego był król Jan Kazimierz, zaś drugi został założony przez Krzysztofa Zygmunta Paca. Warto podkreślić, że klasztor kartuzów i erem kamedułów w Pożajściu zdecydowanie wspierały działania oddziałów powstańczych w 1830-1831, ich przeorzy zostali aresztowani, a domy zakonne wkrótce po upadku powstania skasowane²⁰.

Na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego przebywali także trapiści i trapistki, wygnani z Francji w następstwie wielkiej rewolucji burżuazyjnej, którzy dotarli tam wędrując przez Szwajcarię, Niemcy i Galicję²¹.

Najliczniej na ziemiach litewsko-ruskich reprezentowane były klasztory benedyktynek kongregacji chełmińskiej. Obejmowała ona łącznie 21 łańskich domów zakonnych założonych między 1579-1643 w całej Rzeczypospolitej oraz jeden obrządku ormiańskiego, powstały we Lwowie w 1688 roku²². Na te-renie Wielkiego Księstwa Litewskiego istniały klasztory w Nieświeżu – fundacji Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotki (1591)²³, w Wilnie – fundacji Michała i Katarzyny Horodyskich (1622), wkrótce wsparty przez biskupa Eus-tachego Wołłowicza i kapitułę wileńską²⁴, w Drohiczyźnie – fundacji Jakuba Niemiry, wojewody podlaskiego (1623), wsparty przez Wiktoryna Kuczynskiego (1738), kasztelana podlaskiego, w Kownie – fundacji marszałka Andrzej Skorulskiego (1627)²⁵, w Mińsku – fundacji Krzysztofa Chodkiewicza, wojewody wileńskiego i ks. Wojciecha Sielawy, kanonika wileńskiego (1631-1634)²⁶, w Smoleńsku – fundowany przez Władysława IV w 1638 roku, lecz w 1669 roku przeniesiony do Słonimia staraniem Anny Przeclawskiej, podstoliny słonimskiej²⁷, w Orszy – z fundacji M. Eufemii Radziwiłłówny, ksieni nieświeskiej w 1640 roku²⁸ oraz w Krożach na Żmudzi – fundacji Jana Chryzostoma Wołodkowicza, podsędka ziemskiego żmudzkiego (1642-1643)²⁹. Spośród wymienionych, tylko opactwo w Orszy upadło po około 40 latach, inne zaś przetrwały do okresu kasat w XIX w.

Początki jedyne go klasztoru cysterek – *Monasterium Vallis Angelicae* – sięgają roku 1711, kiedy to O. Benedykt Różański, profes przemęcki, za wsparciem szlachty powiatu mozyrskiego i za zgodą Pawła Bernarda Sapięhy, opata paradyskiego, komisarza generalnego polskiej prowincji, położył fundamenty pod klasztor męski w Kimbarówce³⁰. Na skutek próśb i starań tamtejszej szlachty zakupił on grunt zwany Szambor pod budowę klasztoru żeńskiego, co zostało zatwierdzone przez sejm walny. Zgodę na budowę kościoła klasztorne go wydał papież Benedykt XIV 23 kwietnia 1744 roku, a osobny dokument konfirmacyjny – biskup łucki 1 czerwca 1744 roku³¹.

Sąsiedztwo obu klasztorów wywoływało spory graniczne. W 1759 roku podczas wizytacji dokonanej przez O. Wyganowskiego, opata sulejowskiego, przeprowadzono rozgraniczenie dóbr między klasztorem męskim i żeńskim. Zatarg ten spowodowany był uprawą chmielu. Wizytator zwolnił ponadto ekonoma cysterek od wszelkich obowiązków względem klasztoru męskiego³². Kolejny spór został rozstrzygnięty podczas wizytacji dokonanej w czerwcu 1792 roku przez O. Pawła Gorzeńskiego, profesa mogińskiego.

W archiwum mogińskim zachował się odpis niedatowanego inwentarza cysterek w Kimbarówce³³. Według tego spisu zakonnice posiadały 125 tys. złp lokowanych w dobrach w pow. rzeczyckim, Jotcza i Sawicze *cum attinentiis*. Rocznie uzyskiwały z tych dóbr dochód w wysokości 6000 złp lub więcej, jeżeli nie było wylewu Dniepru. Budynek kościoła, klasztoru, oficyn wystawione były *stricta ex solido muro*. Ponadto na wyposażeniu klasztoru znajdowały się: *calices duo, monstrantium operi antiqui deauratum totum unum, pixis argentea deaurata una, casulae omnis coloris sex*. Na wieży kościoła

znajdował się jeden duży dzwon oraz dwa małe. Na wyposażeniu posiadały mniszki 12 półmisków, 12 talerzy i 12 przystawek. Do klasztoru należał także folwark dla czeladzi z jurydyką, ogrodami, sadem i browar. Było mleczne utrzymywane było poza klauzurą klasztorną. Pod tym inwentarzem podpisani są cystersi z klasztoru *Vallis Umbrosae*.

Warto w tym momencie podkreślić, że fundacje w Wielkim Księstwie Litewskim były w wielu przypadkach (m.in. kameduli, kartuzi) najdalej na wschód wysuniętymi placówkami tych zakonów.

Niezmiernie ciekawym przejawem życia wspólnot monastycznych było utworzenie kongregacji łączącej męskie klasztory na ziemiach zabranych przez Rosję – benedyktynów, cystersów, kartuzów i kamedułów. Od początku swoich rządów caryca Katarzyna II (1762-1796) dążyła do wyłączenia Kościoła katolickiego spod władzy papieża, tworząc m.in. arcybiskupstwo w Mohylowie. Car Paweł I (1796-1801) na mocy rozporządzenia z 3 listopada 1798 roku podporządkował wszystkie klasztory władzy biskupiej z prawem ich wizytowania i wyboru przełożonych. Jednocześnie zakazał wszelkiego kontaktowania się z władzami zakonnymi poza granicami Rosji. Od tej pory zakonnicy mieli składać śluby na ręce biskupa diecezjalnego. Jego następcą, Aleksander I (1801-1825), nie złagodził tego ukazu, a swym rozporządzeniem z 13 listopada 1801 roku powołał Kolegium Duchowne Rzymsko-Katolickie w Petersburgu jako ostateczną instancję w hierarchii kościelnej. Wykorzystując tę sytuację, opat benedyktynów horodyskich, A. Orański, w 1801 roku wystosował pismo do Kolegium Duchownego z prośbą o zgodę na zwołanie wspólnej kapituły trzech opactw benedyktyńskich. W lipcu 1802 roku przyłączyli się do nich cystersi. Metropolita Stanisław Siestrzeńcewicz wydał 8 maja 1803 roku zgodę na powstanie tej kongregacji. Pierwsza kapituła obradowała we wrześniu 1803 roku w opactwie w Nieświeżu, a jej pierwszym prezesem został A. Orański, opat horodyski. Z czasem do kongregacji przystąpili kameduli i kartuzi. Powstała w ten sposób jedyna chyba w swoim rodzaju kongregacja, zrzeszająca klasztory różnych zakonów, ale wywodzących się z tej samej tradycji³⁴.

Literatura dotycząca archiwaliów wileńskich jest znacząca, jednak straty powstałe głównie w wyniku wojen spowodowały, że część z tych opracowań jest już nieaktualna³⁵. Poniższe informacje o archiwaliach dotyczących klasztorów opartych o regułę św. Benedykta zostały zebrane podczas badań prowadzonych w ostatnich latach w Wilnie i uzupełniają dane zawarte w publikowanych ostatnio inwentarzach archiwalnych³⁶. Należy jednak pamiętać, że prezentowany spis nie obejmuje wszystkich zachowanych materiałów, gdyż kwerendą nie zostały objęte wszystkie wileńskie zbiory archiwalne. Pisownia imion, nazwisk i nazw własnych została spolonizowana.

A. BENEDYKTYNI**Dział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie
(Vilniaus Universiteto Bibliotekos Rankraščiu Skyrus).****F3 161**

Generale Summarium omnium librorum in bibliotheca Monasterii Castro-Cassiensis alias Horodiscensis reperibilium conscriptum AD 1783 a F.A.O.P.H. f. 2: Praesentem Cathalogum librorum cum nova accessione manu nuper moderni (...) Alphonsi Orański abbatis (...) monasterii Horodiscensis conscriptum ac (...) visitationis ordinario exhibitum subscribimus 11 septembris Anno 1788 Stanislaus Kierzkowski.

opis: zawiera nomen authoris, titulus libri, numerus annus typi, locus, quantitas, tomi, k. 132; w XIX w. dodano spis książek w j. rosyjskim (k. 1-62 nowa numeracja); ponad 3500 tytułów³⁷.

F3 430

Institutiones Physicae secundum communis receptam in Scholis praxim Methodum nimirum electivam explanatae. In Monasterio Lubinensi Ordinis Ssmi Patre ac Patriarchae Benedicti Congregationis Poloniae per P. Dominicum Dutkowski Philosophiae Lectorem ejusdem Ordinis et Congregationis Monasterii Castro-Cassinensis Professum MDCCCXXXIV.

opis: łac., ss. 277, trzy tabele (m.in. układ słoneczny), tektura, 20x23 cm

F3 431

Institutiones Logicae in Monasterio Castro-Cassinensis Ordinis Ssmi Patriarchae Benedicti Congregationis Poloniae per Patrem Dominicum Dutkowski (...) extracta AD 1787.

opis: łac., ss. 124, tektura, 19x23 cm

F3 450

Institutiones Philosophi studii Horodiscensi tomus 1.

opis: łac., k. 266, defekt – brak zakończenia, XVIII w., tektura, 19,5x23 cm

F3 490

Co to jest stan zakonny. Poradnik dla nowicjuszy.

prow.: P. Dominici Dutkowski Benedictini Horodiscensis

opis: pol., k. 97, tektura, 18x23 cm

F3 503

Prolegomena Philosophiae.

opis: łac., pol., k. 87, pocz. XIX w., tektura 19-23 cm

F3 518

Philosophia mentis seu tractatus complectans logicam in Monasterio Castro-Cassiensi alias Horodiscensi traditus a P. Innocentio Krzyszkowski AD 1824 die 25 Febraurii

opis: łac., k. 139, pocz. XIX w., tektura, 16x21 cm

F3 519

Philosophia mentis seu tractatus complectans logicam in Monasterio Castro-Cassiensi alias Horodiscensi traditus a P. Innocentio Krzyszkowski AD 1824 die 25 Febraurii.

opis: łac., k. 80, pocz. XIX w., tektura, 18,5x21 cm

F3 522

Metaphisica cuius scientia institutiones in usum Philosophiae auditorum in Monasterio Castro-Cassiensi alias Horodiscensi tradidit P. Innocentius Krzyszkowski AD 1824 die 18 Septembris.

opis: łac., k. 182, pocz. XIX w., tektura, 16x21 cm

F3 828

Tractatus primus de sacramentis in Geneze.

opis: łac., k. 93, koniec XVIII w., tektura, 17-20 cm

F3 942

Testamen scholasticus ad finem triennalis Studiorum Cursus (...) datum atque in argumentum profundissimae recognitionis nec non devotissimi animi (...) Floriano Alphonso Woyna de Oranów Orański supratacti Monasteri Abbati in ejusdem natali die consecratum: Propositiones philosophicae ex Theologia naturalis (f. 4-13), Uwagi nad kaznodziejstwem (f. 14-50), Opuscula quaedam ex libro ascetico Thomae a Kempis excerpta (f.51-164), Wstęp do uwag nad wymowę (f. 165-182).

prow.: F. Bernardi Przeradowski OSB

opis: pol., łac., tektura, 18x20,5 cm

F3 1088/2

Varia fragmenta et textus ex libris et authoribus diversis Polonicis Ssrum Patrum Piarum Asceticum (...) collecta vero ac scripta ab Anno 1791.

opis: łac., ss. 318, koniec XVIII w., tektura, 16x20 cm

F3 1088/3

Varia fragmenta et textus ex libris et authoribus diversis Polonicis Ssrum Patrum Piarum Asceticum (...) collecta vero ac scripta ab Anno 1793.

opis: łac., ss. 666, koniec XVIII, tektura, 16x19 cm

F3 1174

Kazania na cały rok kalendarzowy.

opis: łac., pol., k. 623, koniec XVIII w., tektura, 17x19 cm

F3 1191

Iason scientiae Thomisticus 1741 die 7 decembris (s. 1-213), Inductio Aristotelico-Thomistica in quattuor partes philosophiae (s. 1-268 nowa numeracja).

opis: łac., koniec XVIII w., tektura, 17x20,5 cm

F3 1192

Fragmenty dzieł filozoficznych i teologicznych (m.in. św. Benedykta, Tomasza z Akwinu, Anzelma, Katarzyny ze Sienny, Jana Nepomucena).

prow.: rękopis O. Benedykta Podlewskiego, profesora horodyskiego, potem płockiego, lektora na kapitule generalnej w 1774.

opis: łac., k. 320, 2 poł. XVIII w., brak oprawy, 17x21 cm

F3 1285

Kazania O. Placyda, benedyktyna horodyskiego, które głosił w Sieciechowie, Starych Trokach, Jeżowie i Nieświeżu na cały rok kalendarzowy.

opis: pol., łac., k. 361, 2 poł. XVIII w., tektura, 14x19 cm

F3 1314

Odpisy różnych tekstów i listów w sprawach klasztoru w Horodyszczu i Kongregacji Benedyktyńskiej.

opis: XVIII w., pismo bardzo nieczytelne, brak okładki, 16,5x19,5 cm

F3 1316

Observantia Regularis per piarum consuetudinum Sacri Monasterii Cassinensis.

prow.: Bernardus Lapiński Abbas

opis: łac., XVII w., brak oprawy, 16,5x20 cm (fragmenty kalendarza, śpiewy, koniec rękopisu zniszczony).

F3 1318

Tractatus theologicus scholastico-dogmaticus de virtutibus theologis fide, spe et charitate.

prow.: ex scriptis P. Benedicti Podlewski OSB

opis: łac., k. 409, brak oprawy, 17x20 cm

F3 1378

Prologomeni in universas Institutiones Philosophicas (f.1r-136v), Wstęp do Geografii (f. 137r-301r), Questiones ex omnibus artes oratoriae praeceptis

(309r-587v), *Uwagi nad kaznodziejstwem* (619r-658v), *Instructio ascetica* (f. 659r-676v), *różne*.

opis: pol., łac., koniec XVIII w., tektura, 19x23 cm

F3 1466

Sanctissimi ac Deo acceptissimi Monachorum P. Benedicti in regulam suam prologus; potem reguła.

opis: łac., pocz. XIX w., tektura, 12x19 cm

F3 1565

Trąba brzmiąca do obudzenia osób zakonnych ze snu ostygłości i niedbalstwa duchowego (...) wydane po włosku przez (...) Dom Vincentio Negro w Neapolu (...) w r. 1821 przez jednego z braci zakonu św. Benedykta w klasztorze Horodyskim na polski język przetłumaczone.

opis: pol., k. 111, pocz. XIX w., półskórek, 12x16,5cm

F3 1601

Memoria mortis ad salutarem praeparatione mortis (...) scripta AD 1803 die 3 martii in Monasterio Horodiscensi.

opis: łac., ss. 326, pocz. XIX w., brak oprawy, 10x16 cm

F3 1635

Pisma retoryczne.

prow.: Frater Benedictus Podelski

opis: łac., pol., k. 518, półskórek, 11x17 cm

F3 1643

Varia fragmenta textus meditationes collecta ac scripta a P.A. Monacho et Professo Horodiscensi AD 1806 die 4 Maii.

opis: łac., ss. 293, pocz. XIX w., półskórek, 10x16 cm

F3 1663

Medytacje na niektóre święta zakonu Patriarchy Benedykta Przewielebnym w Bogu Pannom Benedyktyнком Wileńskim: medytacje (f. 1-32r); *modlitwy* (f. 33r-37r); *Litania do św. Maura* (f. 38r-39r).

opis: łac., XVIII w., 105x11,5 cm

F3 1681

Regula SSmi ac Deo Acceptissimi Monachi Patris N. Benedicti scripta AD 1786.

prow.: Usui P. Edmundi Połchowski OSB

opis: łac., ss. 123, tektura, 10x16 cm

F3 1682

Reguła św. Benedykta w tłumaczeniu X. Stanisława Szczygielskiego opata trockiego.

prow.: F. Basillii Protasowicki; F. Thadaei Umielowski

opis: pol., ss. 140, koniec XVIII w., półskórek, 10x15,5 cm

F3 1828

Imperium Dei Omnipotentis et nostra sive eo nihil potentium supplex ejusdem nuserentis invocatio ac sanctorum eius nobis commiserantium pro nobis potentendae (medytacje, tekst reguły św. Benedykta, modlitwy, litanie).

opis: łac., ss. 366, poł. XVIII w., płótno, 10,5x17 cm

F3 1899

Modlitwy, litanie, oficja.

opis: łac., k. 169, poł. XVIII w., płótno, 10,5x17 cm

F3 1909

Piarum operationum praxis quotidiana AD 1790 (modlitwy na wszystkie pory dnia); dodany druk: Uwagi y affekta Meditationes aureae S. Petri de Alcantara Hispani Ord. Minorum S. Francisci Reformatorum.

opis: pol., łac., k. 286, XVIII w., półskórek

F3 1916

Modlitwy, kalendarz zakonny.

opis: łac., k. 259, XVIII w., półskórek, 10x16 cm

F3 1953

Icon observantiae Regularis ex piarum consuetudinum Sacri Monasterii Cassinensis.

opis: łac., k. 168, poł. XVIII w., brak okładki, 12x17 cm

F3 1961

Modlitwy dedykowane Karolowi Kopciowi, kasztelanowi trockiemu.

opis: łac., k. 128, XVII w., brak okładki, 10x18 cm

F4 A 392

Akta kapituł, wizytacji i elekcje opatów; 1838-1843, k. 36

F4 A 2322

Opisanie kościoła i klasztoru benedyktynów w Nieświeżu w 1848, k. 2.

W tekście informacje: kościół z cegły p.w. św. Krzyża fundowany 30 sierpnia 1673 przez księcia Michała Kazimierza Radziwiłła, hetmana, podkanclerzego Wielkiego Księstwa Litewskiego; w 1848 roku utrzymywany ze skarbca mo-

narszego; fundusz wynosił 25.041 rubli srebrnych i 75 kopiejek oraz trzech włók ziemi; szczególnych nagrobków nie było; 3 dzwony odlane kosztem bez żadnych napisów; żadnych bractw ani szkoły nie było; 16 zakonników w klasztorze 2 klasy; na czele opat – Kazimierz Kałaur, przeor – Bernard Dąbrowski; sprzęty skarbcza nader skromne; biblioteka ok. 100 woluminów; kościół pokryty blachą żelazną, wokół kościoła cmentarz; parafii przy kościele nie było; kościół początkowo drewniany, w 1830 przebudowany murywany w *guście pałacowym dość optyczny i wygodny*.

F4 A 2323

Opisanie kościoła i klasztoru benedyktynów w Horodyszczach w 1848, k. 2.

W tekście informacje: 1774 kościół murywany przez opata Stanisława Kieszkowskiego z dochodów klasztoru p.w. św. Anny; 1662 – fundacja klasztoru przez Jana Karola Kopcia, wojewodę połockiego; początkowy fundusz z dóbr ofiarowanych przez Kopcia i z królewszczyzn, których był posesorem; w 1667 roku sejm oddał je klasztorowi; 1669 – Bogumiła z Niemcewiczów Terlecka nadała benedyktynom wieś Ciołkowicze Małe; w kościele nie było nagrobków; przy kościele cmentarz; w 1810 roku wymurowano dzwonnice, 3 duże dzwony: 1) św. Benedykta opata, 2) św. Justyny, 3) św. Karola, wszystkie z 1811 roku; bractw religijnych nie było; przy kościele jako parafialnym utrzymywana była szkoła kosztem klasztoru przez lat kilka dość liczna, później zamknięta; zakonnicy sprowadzeni z Monte Cassino, wśród nich Placyd Waśniewski, obrany opatem horodyskim, zmarł w drodze z Włoch do Polski; jego serce przesłane w puszcze do Horodyszcz na znak łączności z klasztorem; relikwia głowy św. Urszuli, według tradycji przywieziona przez Włochów; Józef Terzecki opat, najpierw generał wojsk polskich, potem ksiądz i pleban horodyski, wstąpił do klasztoru; z własnych pieniędzy wykupił dla klasztoru z zastawu folwark Kupatycze, zapisał także 60000 złp; Alfons Orański, opat, z dochodów funduszowych wybudował kościół oraz *chórowe księgi z notami własną ręką pisane zostawił*; w zakrystii brak sprzętów godnych uwagi; biblioteka dość liczna, prawie 2000 woluminów, prawie 40 ksiąg w jęz. włoskim; kościół 42 łokcie długi i 31 szeroki na planie krzyża łacińskiego; parafia przy klasztorze; brak spisanej historii klasztoru.

Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk (Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka)

F 43 - 3681

Pismo drukowane: Szymon Amat Janowski, *Definitor et Praesidens Congregationis Benedictino-Cisterciense in imperio Rossiae* dla Innocentego Krzyszkowskiego, trynitarza, doktora teologii, za zasługi przyjęcia do modlitw *post mortem*; podpisane 24 Decembris 1832 przez Szymona Amata Janowskiego, Emilianą Sobolewskiego *prior Horodiscensis*.

F 43 - 3682

List Maura Bortnowskiego ze Starych Trok, prezesa kongregacji, do biskupa J.B. Kłągiewicza, w którym zawiadamia, że przyjedzie do Wilna i zapłaci zbraną składkę na seminarium duchowne; październik 1830.

B. CYSTERSI**Dział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie
(Vilniaus Universiteto Bibliotekos Rankraščių Skyrius).****F4 A 197 - 14599**

Benedykt Rymsza, opat wistycycki, kwituje odbiór legatu od Antoniego Szaszowskiego, archidiacona łuckiego, wikariusza generalnego *in spiritualibus* w wysokości 1200 złp.

F4 A 197 - 14531

Visitatio Ecclesiae Parochialis Visticensis decanatus Camenecensis de mandato Martini Szyszkowski, episcopo Luceoriensis in 1605.

W tekście informacje: wieś Wistycze należała do Eustachego Tyszkiewicza, wymieniona *ecclesia lignea tituli BMV non consecrata*, nad którą *ius patronatus* należy do E. Tyszkiewicza.

F 4 A 197

Akta majątkowe, procesowe, kopie nadań, zapisy; lata 1536-1830, dokumentów 117, kart 415.

Najczęściej wymieniani: Eugeniusz Rembek, opat wistycycki, Jan Komorowski z Żywca, pisarz ziemski mozyrski, Teofil Rembowski, opat wistycycki, Paweł Bernard Sapieha, opat paradyski, Eustachy Tyszkiewicz, podkomorzy brzeski, Kazimierz Jan Zaranek-Hrabowski, starosta żmudzki.

F4 A 130

Inwentarz folwarku Wistycze w powiecie brzeskim leżącego przy podaniu tradycyjnej posesyi W.J.X. Onufremu Miazgiewiczowi przeorowi y wszystkim WW. J. XX. Cystersom Wistycyckim 1799.

F4 A 2321

Opisanie kościoła i klasztoru Kimbarowskiego zgromadzenia XX. Cystersów w 1848, k. 4.

F4 A 2247

Inwentarz majątku Wistycze; lata 1712-1750, dokumentów 6, kart 14.
Najczęściej wymieniane: Buczeml majątek ziemski.

F4 A 197 - 14597

Odpis dokumentu Stefana Bogusława Rupniewskiego, biskupa łuckiego, potwierdzający fundację w Olizarowym Stawie: 1704 (?) Jan Komorowski i Teresa z Przeradowskich fundują klasztor w porozumieniu z Andrzejem Maurem Dubińskim, opatem wistycyckim, i przekazują mu go *omni jure*; wszystkie dokumenty przedłożone w nuncjaturze 3 listopada 1722 roku, mianowicie: 1) odpis dokumentu fundacyjnego: fundusz kościoła *sine administratione sacramentorum per modum simplicis beneficii et Capellae sub titulo S. Joannis Baptistae* dla wygody słuchania często mszy świętych, mając daleką drogę do innych kościołów, wystawiamy *de pleno consensu Alexandri de Wykow Wykowski episcopi Luceoriensis et Brestensis* w majątności naszej Korzeniewce we wsi Olizarowym Stawie z mieszkaniem i klauzurą na trzech wielebnych księży zakonu cysterskiego z konwentu wistycyckiego, wystawiony kościół należyć będzie do opactwa wistycyckiego, grunty przy drodze na Prużany oraz 10500 tynfów; Korzeniewo 1704, *die 15 Octobris*; 2) dokument dotyczący dóbr Korzeniewice, do których wniósł pretensje Kazimierz Jan Zaranek-Horbowski, starosta żmudzki, jako dziedzic po matce *jure naturali*, czemu przeciwstawił się Benedykt Rymśa, opat wistycycki, 1721, *die 17 Novembris*; 3) odpis zgody kapituły łuckiej na inkorporację klasztoru w Olizarowy Stawie do opactwa w Wistyczach, 1722, *die 1 Junii*; 4) odpis zgody biskupa S.B. Rupniewskiego z 1722, *die 3 junii*.

F4 A 197 - 14625

Dokument Teselina Korwin-Rembowskiego, opata wistycyckiego, dla Onufrego Minkiewicza, przeora, z 8 lipca 1789 roku.

F4 A 197 - 14629

Zawiadomienie o śmierci opata Teselina Rembowskiego (zm. 1795).

F4 A 197 - 14636

Odpis aktu wizytacji kościoła wistycyckiego w 1662.

W tekście informacja: *Ecclesia Visticensis fundata 1502 a Domino Joanne Naput haerede de Międzyrzecz*.

F4 A 197 - 14367

Odpis listu Benedykta Różańskiego, profesa przemęckiego.

W tekście informacja: *Nullus professus Visticensis a primordiis foundationis laboravit pro Ecclesiae, sed professus Praementensis; nullus abbas Visticensis iurisdictionem exercebat in Clarofonte, sed Sapięha Commissarius introduxit solemniter ad Clarumfontem non Visticensis sed Praementensem cum socium Placidum Vęchocensem (...). Benedykt Różański primus professus formalis Visticensis, tum professus Clarifontis annis 4, nunc professus perpetuus Vallis Umbrosae 1737 die 26 Novembris (...) prioratus Clarifontis sex mona-*

chos sustentare commode posset excepta familia ad nunc iurisdictionis Visticensis tres, saepius duos retinet capellanos sine choro et observantia.

F4 A 197 - 14645

Przywilej Augusta II, króla Polski, na jarmarki w miasteczku Wistyczach dla cystersów wydany 2 marca 1720.

F4 A 197 - 14546

Jan Zapolski, opat łądzki, konfirmuje fundację wistycką Eustachego Tyszkiewicza i przyjmuje go do modlitw zakonu; Łąd, 4 listopada 1670.

F4 A 197 - 14556

Odezwa Andrzeja Maura Dubińskiego, opata wistycyckiego, na ręce Szymona Padniewskiego, do szlachty o kolektę pieniędzy na dokończenie budowy kościoła i klasztoru, gdyż po śmierci Eustachego Tyszkiewicza cystersi nie mają już dalszych funduszy; 14 października 1697.

F4 A 197 - 14566

Odpis dokumentu fundacyjnego klasztoru w Olizarowym Stawie, dalej następuje akceptacja Pawła Sapiehy z 3 lipca 1711; *dan w Korzeniewie 1706, die 20 Septembris.*

F4 A 197 - 14606

Testament Aleksandra Kościuszko Siechnowskiego, w którym przekazuje Benedyktowi Rymszy, opatowi, Ludwikowi Gałęckiemu, przeorowi i proboszczowi w Wistyczach i Olizarowym Stawie oraz zapisuje część gruntów odziedziczonych po ojcu Karolu, m.in. Daszkowszczyznę, dla cystersów w Olizarowym Stawie; 10 listopada 1732.

F4 A 197 - 14607

Status foundationis Clari fontis in dioecesis Luceoriensis palatinatus Brestensis. W tekście informacje: Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela drewniany, ozdobiony; 1705 – Jan Komorowski, notariusz ziemski mozyrski, wraz z żoną Teresą Komorowską i okoliczną szlachtą; 6 marca 1711 – klasztor inkorporowany do zakonu jako przeorat decyzją opata generalnego; 3 grudnia 1711 – Paweł Bernard Sapieha ustanowił przeorem Wincentego, profesę łądzkiego; 1712 – wizytacja Sapiehy, opata paradyskiego i nadanie Benedykta Różańskiego oraz przeora Wincentego z Łądu, *sepultus in Claro fonte*; jego następca był Placyd z Przemętu *per Sapienam institutus*; 1714 – *Commissarius destinatus* po dwóch latach udał się do Przemętu, *nullo jure Benedictus Rymsza abbas Visticensis occupavit Clarumfontem, monachos suos introduxit Clarus fons a primo suo erectione per Premetensem professum scilicet R. Benedictum Różański, proutunc Priorem primum formalem Visticensem erectus augebatur, et in utroque*

bono regimine conservabatur non vero per Visticenses monachos; z woli fundatorów Sapięha przez 11 lat posiadał pełne prawo do zarządzania dobrami.

F4 A 2321 - 35681

Opisanie kościoła i klasztoru Kimbarowskiego Zgromadzenia XX. Cystersów roku 1848 miesiąca maja dnia 24.

W tekście informacje: kościół i klasztor pod wezwaniem Podwyższenia św. Krzyża założony w 1711 roku staraniem X. Benedykta Różańskiego; pierwotny fundusz – folwark Kimbarówka nadany przez Teresę Komorowską; 1714 – Michał Chalecki nadaje grunt Szambor, powstała wioska Nowiki z zamieszkałych i przybyłych na grunty klasztorne; fundusze kapitałowe w zarządzie książy Lubeckich, obywateli Załęskiego, Obuchowicza i Oskierki; w 1848 roku z woli cesarza cystersi pobierali pensję; w kościele 5 tablic marmurowych wmurowanych dla fundatorów kościoła: 1) 1722 – Zygmunt i Elżbieta Szuksztowie, 2) 1728 – Joanna Mokuszowa, stolnikowa mozyrska, 3) 1764 – Ignacy Jeleński, podczasy mozyrski, 4) 1785 – Aleksander Zerkiewicz, sędzia mozyrski, 5) 1773 – Aniela Jeleńska, żona Ignacego, kasztelanowa nowogrodzka; (...) cmentarz wokół kościoła, 4 dzwony kościelne nie wiadomo przez kogo fundowane, jeden z 1737 roku, drugi z 1734 roku; najważniejszym świętem tego kościoła jest odpust Św. Trójcy, drugim – dzień Podwyższenia Krzyża; nie ma oddzielnych przywilejów; brak bractw; (...) Benedykt Różański, profes przemęcki, wezwany przez Zygmunta Szuksztę, przybył w 1710 roku w okolice Mozyrza, zebrawszy odpowiednie sumy, uzyskawszy odpowiednie zezwolenia władzy świeckiej i duchownej w 1711 roku zainicjował fundację kościoła i klasztoru, decyzją władz zakonnych został przełożonym, fundację zatwierdzili królowie August II i August III oraz papież Klemens XI (...); 1848 – spowiednikiem O. Wincenty Kwieciński, prokuratorem O. Wawrzyniec Małyszewicz, kazania O. Antonii Makowielski i O. J. Grzygałłowski; biblioteka liczyła 700 woluminów, sprzęty liturgiczne srebrne; kościół dł. 40 łokci, szer. 16, fasadą ku Prypeci.

F 4 35602 A 2247

Inwentarz majątności Buczemla 1712 [należał do cystersów] z 23 lipca 1712.

F 4 35603 A 2247

Inwentarz majątności Buczembka (sic) [należał do cystersów] z 24 lipca 1725.

F 4 35604 A 2247

Kopia inwentarza majątności Buczembka (sic) [należał do cystersów] z 24 lipca 1725.

F 4 35605 A 2247

Kopia inwentarza majątności Buczembka (sic) [należał do cystersów] z 24 lipca 1725.

F 4 35606 A 2247

Inwentarz majątności Buczemla 1740 [należał do cystersów] z 24 stycznia 1740.

F 4 35607 A 2247

Inwentarz majątności Buczemla [należał do cystersów] z 10 stycznia 1750.

F 4 39648 A 1360

Inwentarz folwarku Wistycze 1799 [wymieniony browar i karczma] z 7 maja 1799.

**Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk
(Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka)**

F 7 - 898

List X. Placyda Wolińskiego z Kimbarówki do Adama Zawadzkiego, w którym przesyła mu 2 ruble srebrne z prośbą o przysłanie książek: *Gramatyka łacińska* wydanie Poplińskiego w Poznaniu, *Bogobojność chrześcijańska*, *Ustawy moralne praktyczne do prowadzenia życia po chrześcijańsku z nauką X. Franciszka Salezego*, wyd. 2 poprawione; 8 września 1861 roku z Kimbarówki.

F 7 - 880

List X. Bernarda Szyszko do Adama Zawadzkiego z prośbą o przysłanie książek z katalogu wydrukowanego przez Józefa Zawadzkiego: St. Bernard, *De la manière de vivre chrétienment*, *De bona cardinale*, *Substance la morale des Pères et celles de philosophie*; 30 maja 1861 roku z Kimbarówki.

C. KARTUZI

**Dział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie
(Vilniaus Universiteto Bibliotekos Rankraščių Skyrius).**

F 3 - 8

Agenda mortuorum ad usum Sacri Ordinis Carthusiensis in lucem data Anno MDCCLX.

opis: łac., półskórek, atrament czerwony i czarny, 26x38 cm.

F 3 - 520

Philosophia Mentis seu Tractatus complectans Logicam ex celebrioribus huius aevi Authoribus majoribus ex parte collectus ac VV. et CC. Fratribus Ordinis S. P. Brunonis ad studia Theologiae praeparandis in monasterio Bereza-

no traditus a P. Innocentio Severino Krzyszkowski Theologiae Doctore Ordinis SS. Trinitatis AD 1828 a die Septembris.

opis: łac.-pol., koniec XIX w., k. 96, 17x21 cm.

F 3 - 521

Philosophia Mentis seu Tractatus complectans Logicam ex celebrioribus hujus aevi authoribus major ex parte collectus ac VV. et CC. Fratribus Ord. S. P. Brunonis ad studia Theologiae praeparandis in monasterio Berezano traditus a P. Innocentio Severino Krzyszkowski Theologiae Doctore Ordinis SS. Trinitatis AD 1828 a die Septembris.

opis: łac.-pol., k. 72, 18x22 cm, brudnopis rękopisu F 3 520, treść taka sama.

F 3 - 523

Supplementum Theologicum ad Engelbertii Klupterlii institutiones Theologicae diplomaticae quod ex variis celebribus hujus aevi authoribus confecit et ad calamum CC. FF. studiis theologicis operam dantibus in monasterio Berezensi Ordinis S.P. et P. Brunonis tradidit P. Innocentius Krzyszkowski Theologiae Doctor Ordinis SS. Trinitatis Anno 1829.

f. 3 – dopisek *pro bibliotheca Monasterii Horodiscensis* ze zbioru X.P. Gieniusza,

f. 3r-51v – *Supplementum ad Prologomena Kluptelii de Religione naturali et evelata,*

f. 52r-95r – *Institutiones Biblicarum* (inną ręką),

f. 96r-104r – *De mysterio SS. Trinitatis* (inną ręką),

f. 105r-133r – *Appendix ad Moralis christiane partis 1,*

f. 134r-136v – *Mowa J.W. Tadeusza Czackiego (...) miana na zjeździe duchowieństwa łuckiego obrządku łacińskiego dnia 20 października 1803 r.* (ręką Pawła Gieniusza).

F4 A 62

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: dobra Dziewiątkowicze, majątek Hrywda, Mieleszkowie ziemianie powiatu słonimskiego; lata 1539-1788, dok. 1, kart 55.

F4 A 63

Kopie nadań, akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: Jan Hamszej, Łokiccy ziemianie województwa brzeskiego, Lew Pocięj; lata 1547-1617, dok. 106, kart 201.

F4 A 64

Kopie nadań, akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Busiaż, dobra Dziewiątkowicze, Mieleszkowie ziemianie powiatu słonimskiego; lata 1559-1680, dok. 32, kart 81.

F4 A 65

Kopie nadań, akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Busiaż, Anna z Kopciów Sapieżyna, wojewodzina wileńska, Umiastowscy ziemianie województwa brzeskiego; lata 1561-1779, dok. 54, kart 99.

F4 A 66

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Busiaż, majątek Lewoszki, Bruno Susłowski podstolic rzeczycki; lata 1570-1795, dok. 66, kart 152.

F4 A 67

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: Lew Sapieha, wojewoda wileński, Umiastowscy ziemianie województwa brzeskiego; lata 1617-1652; dok. 77, kart 168.

F4 A 68

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Hulewicze, Protasewiczowie ziemianie powiatu pińskiego, majątek Siechniewicze, Szujscy ziemianie województwa brzeskiego; lata 1682-1741, dok. 125, kart 201.

F4 A 69

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: Aleksander Franciszek Grabowski, oboźny brzeski, Felicjan Grabowski, marszałek szlachty powiatu prużańskiego, Iwan Mielezsko kasztelan smoleński, majątek Siechniewicze, starostwo Zdzitów; lata 1560-1807, dok. 69, kart 120.

F4 A 70

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: Ranczewski mieszczanin słonimski, miasto Słonim; lata 1587-1772, dok. 41, kart 77.

F4 A 71

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: bazylianie żyrowieccy, majątek Busiaż, majątek Hrywda, przeor Michał Nacelewicz, Rafał Sliżeń, instrygator Wielkiego Księstwa Litewskiego; lata 1554-1798, dok. 77, kart 87.

F4 A 72

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane, inwentarze: majątek Jeziernica, Hieronim Florian Radziwiłł, chorąży Wielkiego Księstwa Litewskiego, Michał Radziwiłł wojewoda wileński, przeor Bruno Lesberg; lata 1750-1778, dok. 57, kart 140.

F4 A 73

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: przeor Wacław Janicki, dobra Jeziernica, dobra Sielec; lata 1690-1736; dok. 47, kart 91.

F4 A 74

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: Stanisław Dworzanowski pleban z Berezy; lata 1606-1766; dok. 30, kart 88.

F4 A 75

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: Antoni Jaskołod, Iwan Mieszko kasztelan smoleński, majątek Uhły, przeor Paweł Zeisberg; lata 1616, dok. 80, kart 194.

F4 A 76

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Hrynkowszczyzna, przeor Michał Nacelewicz; lata 1688-1803, dok. 38, kart 77.

F4 A 77

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Jasiewiczze, Lochowscy ziemianie powiatu słonimskiego; lata 1727-1753, dok. 27, kart 59.

F4 A 78

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: przeor Bruno Gorecki, folwark Sieławszczyzna; lata 1731-1749, dok. 45, kart 108.

F4 A 79

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: przeor Bruno Gorecki, folwark Hawyłowicze; lata 1727-1788, dok. 32, kart 113.

F4 A 80

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Jeziewnicze, folwark Kurdzin, przeor Michał Nacelewicz; lata 1589-1826, dok. 59, kart 92.

F4 A 81

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: dobra Lejpuny, dobra Poniemunie, Jan Kazimierz Sapieha wojewoda wileński; lata 1660-1720, dok. 36, kart 90.

F4 A 82

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: przeor Ferdynand Billing, majątek Krasny Staw, Paweł Krasowski podczaszy inowrocławski, Antoni Towiański, majątek Wójtowe Sioło; lata 1731-1744, dok. 41, kart 104.

F4 A 83

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: cystersi wistycy, przeor Bruno Gorecki, Florian Przecławski podczaszy słonimski, Piotr Sapieha, wojewoda smoleński; lata 1584-1780, dok. 39, kart 56.

F4 A 84

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: majątek Busiaż, majątek Maciewicz, Konstanty Szujski, chorąży brzeski; lata 1680-1782, dok. 29, kart 57.

F4 A 85

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: przeor Jan Foescher, Leon Nowosielski starosta laberszański, majątek Zababie; lata 1687-1764, dok. 41, kart 75.

F4 A 86

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: Piotr Sapieha wojewoda smoleński, Rafał Slizień, instygator Wielkiego Księstwa Litewskiego; lata 1605-1772, dok. 34, kart 52.

F4 A 87

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: dobra Busiaż, dobra Kossów, przeor Piotr Oskierka; lata 1539-1814, dok. 53, kart 94.

F4 A 88

Akta majątkowe i procesowe; najczęściej wymieniane: przeor Jan Foescher, Jan Kazimierz Wołłowicz starosta feydański; lata 1680-1718, dok. 23, kart 46.

F4 A 89

Spis dokumentów z archiwum kartuzów przesłanych 29 maja 1843 do Izby Dóbr Państwowych; dok. 1, kart 109.

F 4 (A814) 30252

Manifest XX. Kartuzów 1818 marca 5 przeciwko Florianowi Chreptowiczowi, ten nakłania kartuza X. Pawła Tarnawskiego do ucieczki z klasztoru, a klasztorowi po roku sprawowania funkcji komisarza wyrządził wiele szkód, podpisali X. Piotr Oskierko, rektor, X. Andrzej Mroczkowski, wikary; dok. 1, kart 2.

F4 A 1001

Izba Skarbowa. Akta dotyczące sporu między klaszturem kartuzów w Berezie i rządem o ziemię; 1827-1837, dok. 1, kart 473.

Dział Starych Druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie**sygn. III 18408**

Missale Cartusiani Ordinis ex ordinatione Capituli Generalis AD 1677 celebrati sub R.P.D. Innocenti Le Masson, Priore Cartusiae ac totius ejusdem Ordinis Generali, Fauratii in Sabaudia, typ. Lud. de Four 1679.

sygn. LR 977

Rituale sacramentarum ac aliarum Ecclesiae caeremoniarum ex Rituali iuxta decretum Synodi Prouvinciae Petricouiensis edito, de promptum, ad uniformam Ecclesiarum Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae usum insuper aliquibus actum, Vilnae 1641.

sygn. BAV 39.8.57

Suada civilis, oratoriae atque Politiae nostratis ingenio accomodata. Phoenix Rhetorum in quo fundamenta necessaria et species rariaris Eloquentiae ostenduntur Bipartitum opus adornatum a Joanne Kwiatkiewicz SJ, Coloniae Agrippinae apud Wilhelmum Metternich 1697 (prow. kartuzji bereskiej).

**Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk
(Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka)****F 7 - 36**

239 listów Pawła Gieniusza do Aleksandry Wolfgang 1838-1848 i profesora Jana F. Wolfganga pisane z Łunina: w listach wiersze, wspomnienia, sprawy osobiste, relacje z podróży i rozmów.

F 7 - 301

Pięć listów w sprawach osobistych i o botanice ze Starych Trok Pawła Gieniusza do profesora Jana F. Wolfganga, 1844-1847.

F 43 - 3756

Trzecia część ustaw nowego zebrania od Innocencjusza XI papieża po należnym roztrzęsieniu przez osobliwą bullę dnia 27 marca R.P. 1688 potwierdzona y po tym w Rzymie po trzykroć drukowane zakonu kartuzjańskiego oprócz czterech ksiąg braciom laikom służących od Wielebnego Oycy Innocencjusza Le Masson zakonu kartuzjańskiego Generała R.P. 1683 francuskim językiem wydana a teraz z exemplarza niemieckiego w Ołomucku drukowanego w rękopiśmiennych polskich poprawiona.
opis: pol., tektura, ss. 89.

F 43 - 34787

List dziekana grodzieńskiego do kapituły wileńskiej o przewiezieniu ksiązek ze skasowanego klasztoru kartuzów do biblioteki Akademii Duchownej w Wilnie z 1834.

F 43 - 3756

Karta *Professio Donatorum*.

w tekście informację: Ja brat N. ofiaruję mię samego y prace moje klasztorowi N. dla miłości Bożej i obiecują nieodmiennie posłuszeństwo, czystość i ubóstwo zachować. A nadto chcąc być wiernym zakonowi i temu miejscu jako i wszystkim osobom w nim mieszkającym. Podlegać będę Ustawom Zakonnym i Ojcu Przeorowi klasztorowi tego, tudzież karaniu dla zbawienia duszy mojej. Co wszystko potwierdzam w obecności jego przed Bogiem, świętymi Bożymi i przed całym przewielebnym konwentem, także przed Imć PP. NN jako świadkami na to zaciągniętymi. Datum w kartuzji N. Anno N.

F 43 - 5689

Kopie dokumentów w sprawach klasztornych: 1) pismo Szymona Amata Janowski, prezesa kongregacji, w którym skarży się na kartuzów, 1811; 2) pismo biskupa Stroynowskiego o przyłączeniu kartuzów i kamedułów do kongregacji z 1820; 3) minister ds. duchowieństwa na wiadomość o nadużyciach w kartuzji polecił zbadać, czy nie lepiej zwierzchność nad kartuzją przekazać w ręce prezesa kongregacji; 4) Minkiewicz, prezes kongregacji, prosi Kolegium Duchowne o decyzję, jak ma zarządzać dobrami kartuzji, styczeń 1821; 5) decyzja Kolegium w tej sprawie z 22 marca 1821 roku, jednak Minkiewicz umiera 29 lipca 1821 roku; 6) Janowski, prezes kongregacji, mianowany 5 października 1821 roku zarządcą funduszami, polecił, aby wszystkie decyzje przeora Grądzkiego były zatwierdzane przez prezesa kongregacji, ponadto polecił sporządzić nowe rejestry; 7) po śmierci 23 X 1823 roku przeora Grądzkiego nie było takiej ilości kartuzów, aby przeprowadzić elekcję kanoniczną, dlatego Janowski, prezes, mianował rektorem O. Kowalskiego, prokuratora, a wikariuszem, O. Grąkowskiego; 8) skarga O. Mroczkowskiego i całego konwentu na nadużycia O. Kowalskiego skierowana do Konsystorza Wileńskiego, ponieważ O. Kowalski przyjął do klasztoru na utrzymanie konwentu dwóch nauczycieli i 6 kleryków benedyktyńców i cystersów; 9) skargi między biskupem wileńskim, Kundziczem, a Janowskim o kompetencje, kto wyraża zgodę na wyświęcenie kleryków; biskup Kundzicz odsunął od zarządu klasztoru O. Kowalskiego i O. Janowskiego od zarządu dobrami, sprawa trafiła do Kolegium Duchownego w Petersburgu; 10) 1824 – przeorem Mroczkowski, który skarży Janowskiego o straty poniesione przez klasztor na jego zarządu.

F 43 - 5690

Wizyta kościoła i klasztoru kartuskiego.

opis: wizytacja odbyta w 1830 roku, podpisana 1 lutego 1831 roku przez x. Antoniego Kisielewskiego, proboszcza kobryńskiego i wizytatora, pieczęć kościoła parafialnego.

F 43 - 5691

Prośba biskupa wileńskiego o odszukanie byłego kartuza, Dionizego Kamińskiego.

opis: ros., ok. 1830-1831.

F 43 - 5696

Pismo ks. Józefa Sochacza do biskupa wileńskiego o stanie kościołów w parafii bereskiej.

W tekście informacje: kościół parafialny założony w 1477 roku przez Jana i Barbarę Hamszejów *in vetera statu in usu schismatici in Zdzitiw, ecclesia lignea.*

D. KAMEDULI

**Dział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie
(Vilniaus Universiteto Bibliotekos Rankraščią Skyrius).**

F3 1863

Konstytucje czyli ustawy Zgromadzenia Pustelników Kamaldulskich Góry Korony od Klemensa IX Najwyższego Biskupa widziane y aprobowane a przez Pewnego Pustelnika Kamaldulskiego Góry Koronej z łacińskiego na polski ięzyk z wszelką pilnością R.P. 1795 przetłumaczone.

prow.: podpis po wstępie *Wasz nayniegodniejszy brat X.P.P.K.G.K.*, prawdopodobnie przeor jednego z litewskich eremów.

opis: pol., półskórek, 12x185 cm.

F3 1041

Odpisy encyklik, listów i dokumentów dotyczących kamedułów wigierskich.

opis: łac., XVIII w., tektura, 18x20 cm.

F3 1069

Rękopis zawierający f. 1r-58v: *Augustiale Sapientiae post cacunae Augusti stativa*; f. 59r-131v: *Consiliari principum orbium et urbium principes duces populorum (...) in Collegii Varsaviensis SJ 1712.*

prow.: kameduli warszawscy

opis: łac., XVIII w., tektura, 17x19,5 cm.

F4 A 759 (28555)

Wypisy różnych legacji dla klasztoru pożajskiego; wymieniony: 1) Krzysztof Pac, nadanie *in perpetuum* dobra pożajskie kupione w 1665 roku od Samuela Oborskiego, sędziego ziemskiego, w dniu 16 stycznia *cum omnibus suis attententiis et pertinentiis*, ofiarował ponadto 40000 złp; 2) 1667 – kupione dobra Dusmiany i Jackowsk w woj. trockim nadaje kamedułow, którzy mieli modlić się za króla i jego małżonkę z rocznym anniwersarzem *cum omnibus missis*, za duszę Stefana Paca, podkanclerzego Wielkiego Księstwa Litewskiego, za duszę matki Anny Marii, za rodziców matki fundatora, za duszę Stanisława i Anny, brata i siostry, za rodzinę; 3) 20 lipca 1676 – legacja Felicitas Pacowej, starościny kowieńskiej, w wysokości 12000 złp, za tę sumę kupiony został przez fundatora folwark z wioską Gudelami w woj. trockim, w zamian kameduli mieli odprawiać trzy msze w tygodniu z anniwersarzem rocznym; 4) 28 kwietnia 1683 – legacja Franciszka Medexy 1000 złp, aby we wszystkie wtorki kameduli odprawiali mszę za niego oraz za jego małżonkę Katarzynę Annę Wołowską Medexynę, podsędkową kowieńską; 5) 5 kwietnia 1685 – Stanisław Szczygielski, opat trocki, legacja 2000 złp; kameduli mieli odprawiać jedną mszę w tygodniu za jego duszę; 6) 20 sierpnia 1697 – X. Benedykta Oragowskiego, plebana dorszuńskiego, legacja; kameduli mieli odprawiać mszę raz w tygodniu za duszę, obie te sumy z dołożeniem reszty klasztornej są lokowane na wiosce Jagnitach w woj. trockim; 7) 1701 – Aleksandra Grotuzowa za duszę męża Jerzego Grotuza legacja 300 złp; kameduli mieli odprawiać mszę raz w tygodniu, za tę sumę zakupiono wioskę Weysztorzałce w woj. trockim w 1707 roku; 8) Mikołaj Krzesiński, legacja 6000 złp, aby po śmierci był pochowany w klasztorze pożajskim; kameduli mieli w całej prowincji za jego duszę odprawiać mszę raz w tygodniu *cum aniversarii*, za tę sumę z *dokładem* kameduli kupili wioskę Wyśmiałce; 9) 1708 – Mikołaj Pac, starosta kowieński, legacja 15000 złp na dobrach Osieczyszczu; kameduli mieli odprawiać mszę za jego duszę oraz jego małżonki, suma ta jednak pozostała w rękach Paców, pisarzy Wielkiego Księstwa Litewskiego, ale obligacje miały być odprawiane; 10) 4 stycznia 1716 – Salomea Radziwiłłówna, legacja 5000 złp lokowanych na Ponarach; kameduli mieli odprawiać mszę za duszę; 11) Antoni Skorulski, legacja 6000 złp, chciał być pochowany w kościele, a kameduli mieli odprawiać mszę za dusze jego i jego rodziny z anniwersarzem rocznym.

F4 A 759 (28559)

Nadania Michała Paca, kawalera maltańskiego, który przekazał w posiadanie kamedułow pożajskim kamienicę na rynku kowieńskim, stojącą przy jego domu na ręce O. Faustyna przeora i całego konwentu 9 września 1714.

**Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk
(Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka)**

F 43 - 9920

Listy Felicjana, przeora z Pożajścia, do biskupa wileńskiego Kossakowskiego: 1) prośba o trzyletnią dyspensę na spożywanie mięsa w dni powszechnie, gdyż brak im dochodów za zakup ryb, zakonnicy cierpią na zdrowiu, a stawy klasztorne znajdują się za kordonem pruskim i zostały przejęte przez skarb pruski, Pożajście 30 marca 1799; 2) *o zdrożnościach, jakie w Eremie moim od dawna już praktykować się zaczęły*: 16 maja brat Chryzant mając głowę trunkiem obciążoną zamknął przeora w celi na kłódkę, dwaj inni bracia to widzieli i uwolnili przeora, brat Chryzant jednak ich *złapał i potrząsał, a mnie przez nich uwolnionego kulakiem w łeb ugodził tak dalece, że ledwie mógł być ocucony*; przeor kazał go zamknąć w karcerze, lecz ten okaleczył kilka osób stawiając opór; teraz O. Chryzant przebywa w karcerze; przeor pyta biskupa co z nim powinien zrobić, gdzie wysłać go na rekolekcje i jakie inne kary na niego nałożyć, Pożajście 18 maja 1799.

F 43 - 9921

Prośba Tadeusza, przeora eremu w Pożajściu skierowana do biskupa wileńskiego (prawdopodobnie Massalskiego) o udzielenie pozwolenia na słuchanie spowiedzi przez O. Amaranta, O. Bogumiła, O. Felicjana, O. Antoniego i O. Apolinarego.

F 273 - 536

Przywilej Jana Andrzeja Archetti, nuncjusza apostolskiego i arcybiskupa chaldeońskiego, który zezwolił, aby magnatki i dobrodziejki słuchały mszy w kościele kamedulskim w Pożajściu, 1779.

F 273 - 2728

Kopie akt sprawy sądowej między kamedułami a Michałem Zienkiewiczem, kanonikiem wileńskim i plebanem olickim, który oskarżył kamedułów o przywłaszczenie dziesięcin należnych kościołowi parafialnemu w Olicie ze wsi Jackowsk, Warda i Gudule *de jure communi nec non speciali Fundatoris ac possessionis ad 1710*.

F 273 - 3112

Sprawa sądowa między Krzysztofem Zygmuntem Pacem a jezuitami o granice posiadłości nowo fundowanego klasztoru w Pożajściu, 1667.

F 43 - 3725

Pismo Pawła Kondratowicza, dyrektora seminarium wileńskiego, w którym zaświadcza, że przeegzaminował kamedułę Jozafata i zezwolił na udzielenie mu święceń subdiakonatu i diakonatu, 20 stycznia 1786.

F 43 - 3726

Replika na Explikacye ekonomiczne przez J.W. Xięży Kamaldulow podane; koniec XVIII w.

F 4 - 2197

List Antoniny Sapięzyny, wojewodziny wileńskiej, do przeora z Pożajścia z prośbą o oddanie przekazanego w depozyt srebra i innych kosztowności, 7 lipca 1714.

F 4 - 2186

List Antoniego Sapięhy, starosty mereckiego, do O. Roberta, kameduły z Pożajścia, ze skargą na chłopą, który zabrał snopki zboża oraz wszedł w szkodę na łąki, 29 lipca 1720.

F 4 - 2187

List Antoniego Sapięhy, starosty mereckiego, do O. Walentego, przeora w Pożajściu z prośbą o rozwiązanie sporu i przysłanie kogoś na rozmowy, 9 maja 1730.

F 4 - 2148

List Krzysztofa Paca do przeora Bartłomieja z Pożajścia w sprawie budowy klasztoru, wspomina Szymańskiego, kamieniarza i Hoffmana, właściciela kamienicy, 9 października 1713.

F 7 - 2146

Lisy Kazimierza Paca do Jana Baptisty, przeora kamedułów w Pożajściu, z prośbą, aby pozostał w klasztorze do momentu, kiedy ten nie przyjedzie sam i nie przywiezie pieniędzy z Warszawy, 20 lipca 1685.

F 7 - 2144

List Antoniego Michała Paca, pisarza Wielkiego Księstwa Litewskiego (zm. 1774) do Ildefonsa przeora kamedułów, w którym informuje, że posyła swego ogrodnika, aby ten odebrał sadzonki winnej latorośli, bukszpanu, orzechów, piwonii i innych kwiatów, 9 kwietnia 1747.

F 43 - 9919

Wizyta kościoła y eremu Pożajskiego Ich mościów Xięży Kamaldulów z rozkazu J.W.X. Jana Kossakowskiego biskupa wileńskiego i inflanckiego, kawalera orderu Aleksandra Newskiego wedle punktów przystanych (...) w roku 1797 miesiąca Junii 5 dnia sporządzona.

**Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne
(Lietuvos Valstybinės Istorijos Archyvas)**

F 378 1826/442

Sprawy handlowe (sukno i pieniądze) między OO. Kamedułami pożyczskimi a Żydami kowieńskimi.

F 1468

Sprawy dotyczące klasztoru pokamedulskiego przejętego przez bazylianów, 1858-1904.

E. TRAPIŚCI

**Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk
(Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka)**

F 43 - 9920

Przeor kamedułów w Pożajściu potwierdza odbiór listu biskupa wileńskiego 30 maja; w swym liście odpowiada na pytanie biskupa o możliwości osiedlenia w eremie pożyczskim OO. Trapistów; według przeora w Pożajściu za mało cel, pomieszczeń i środków na ich utrzymanie, obawia się także trudności w następstwie wymieszania reguł, 23 lipca 1799.

F. BENEDYKTYNKI

**Dział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie
(Vilniaus Universiteto Biblioteko Rankraščių Skyrius)**

F4 35671 A-2311

Kronika kościoła i klasztoru słonimskiego PP. Benedyktynek położonego w dyecezyi wileńskiej, gubernii Grodzieńskiej powiatu słonimskiego, dekanatu słonimskiego i parafii słonimskiej.

F4 35678 A-2318

Chronologiczne opisanie kościoła i klasztoru PP. Benedyktynek nieświeskich z dnia 22 maja 1848.

F4 35754 A-2423

Chronologiczne opisanie kościoła i klasztoru PP. Benedyktynek wileńskich w 1848.

F4 35387 A-2217

Kronika kościoła i klasztoru kowieńskiego PP. Benedyktynek za rok 1848.

F3 243

Anniversarium obłuczyn, profesji i konsekracji za szczęśliwego rządu w Bogu Przewielebnej (...) Franciszki Gałęckiej Ksieni wileńskiej zestawiony w 1697.

W tekście informacje: Franciszka Gałęcka wybrana po śmierci M. Joanny Marcybelli Grużewskiej 21 kwietnia 1682 roku sprawowała urząd do 16 czerwca 1683 roku, kiedy to biskup wileński, Stefan Pac, ustanowił ksienią Krystynę Rudominczówną; wywołało to spór między konwentem a biskupem; po śmierci Stefana Paca władzę objęła ponownie Franciszka Gałęcka 31 maja 1684 roku; poświęcenie kościoła p.w. św. Katarzyny 9 września 1703 roku przez biskupa wileńskiego Krzysztofa Konstantego Brzostowskiego *przy wielkiej frekwencji znacznych prałatów i państw różnego stanu; (...)*

Konwent:

- Anastazja Połoczkówna, cześnikówna nowogrodzka, imię zakonne Ludwika, obłuczyny 16 sierpnia 1682, profesja 2 września 1685, konsekracja 16 października 1695;
- Petronella Jaskunowiczówna, konwerska, imię zakonne Anna, obłuczyny 26 lipca 1693, profesja 10 lutego 1687, zm. 13 listopada 1695;
- Teodora Woynianka, kasztelanka nowogrodzka, imię zakonne Wiktoria, obłuczyny 12 października 1683, profesja 10 lutego 1685, konsekracja 8 czerwca 1688, zm. 27 marca 1696;
- Teodora Podbereska, wojewodzianka smoleńska, imię zakonne Rozalia, obłuczyny 21 listopada 1683, profesja 5 sierpnia 1685;
- Krystyna Harszewiczówna, imię zakonne Antonina, obłuczyny 28 maja 1684, profesja 2 września 1685, konsekracja 16 października 1695;
- Anna Fikówna, imię zakonne Felicjana, obłuczyny 10 lutego 1685, profesja 21 marca 1686, konsekracja 16 października 1695;
- Joanna Skrutyńska, imię zakonne Marcybella, obłuczyny 21 marca 1686, profesja 10 października 1688, konsekracja 16 października 1695;
- Sybilla Pacówna, podkomorzana Wielkiego Księstwa Litewskiego, imię zakonne Magdalena, obłuczyny 23 czerwca 1686, profesja 5 października 1687, konsekracja 8 czerwca 1688;
- Sybilla Budberkowa, imię zakonne Eufrozyna, obłuczyny 23 czerwca 1686, profesja 5 października 1687, konsekracja 8 czerwca 1688;
- Ludwika Budberkowa, imię zakonne Consortia, obłuczyny 23 czerwca 1686, wystąpiła z zakonu 1 lutego 1687;
- Felicjana Dostojewska, imię zakonne Febronia, obłuczyny 10 lutego 1687, profesja 21 marca 1688, zm. 21 maja 1694;
- Barbara Maciewiczówna, imię zakonne Klementyna, obłuczyny 11 lipca 1688, profesja 24 lipca 1689, konsekracja 21 września 1701, zm. 23 lutego 1703;

- Barbara Zawołojówna, imię zakonne Beatrycze, obłóczyny 11 lipca 1688, profesja 24 lipca 1689;
- Krystyna Zamszewiczówna, imię zakonne Barbara, obłóczyny 11 lipca 1688, profesja 24 lipca 1689;
- Teresa Michałowska, imię zakonne Teodora, obłóczyny 11 lipca 1688, profesja 24 lipca 1689, konsekracja 21 września 1701;
- Marianna Sugaydziówna, konwerska, imię zakonne Barbara, obłóczyny 8 grudnia 1690, profesja 15 grudnia 1691;
- Anna Pacówna, podkomorzanka Wielkiego Księstwa Litewskiego, imię zakonne Marianna, obłóczyny 21 listopada 1691, profesja 25 listopada 1692, konsekracja 21 września 1701;
- Katarzyna Szumska, sędzianka grodzka wileńska, imię zakonne Urszula, obłóczyny 21 listopada 1691, profesja 25 listopada 1692, konsekracja 21 września 1701;
- Teodora Przeradowska, podstolanka nowogrodzka, imię zakonne Aleksandra, obłóczyny 30 listopada 1691, profesja 6 grudnia 1692, konsekracja 21 września 1701, zm. 11 listopada 1704;
- Marcybella Pliskówna, imię zakonne Katarzyna, obłóczyny 26 listopada 1692, profesja 25 listopada 1693, konsekracja 21 września 1701, zm. 18 kwietnia 1703;
- Joanna Reytanówna, imię zakonne Sybilla, obłóczyny 21 marca 1695, profesja 1 września 1697;
- Teodora Pogorzelska, imię zakonne Benedykta, obłóczyny 21 marca 1695, profesja 2 lipca 1696, konsekracja 21 września 1701;
- Helena Miładowska, imię zakonne Febronia, obłóczyny 21 marca 1695, profesja 2 lipca 1696;
- Anna Aleksandrówna, imię zakonne Helena, obłóczyny 21 marca 1695, profesja 2 lipca 1696;
- Regina Barodziczówna, imię zakonne Krystyna, obłóczyny 21 marca 1695, profesja 2 lipca 1696;
- Ludwika Budberkówna, imię zakonne Wiktoria, obłóczyny 19 czerwca 1696, profesja 1 września 1697, konsekracja 21 września 1701;
- Ludwika Blinstrubówna, skarbnikówna wilkomierska, imię zakonne Ludgarda, obłóczyny 2 lipca 1696, profesja 1 września 1697;
- Izabella Pisiecka, wojewodzianka mściławska, imię zakonne Abundancja, obłóczyny 21 marca 1699, profesja 5 października 1700;
- Konstancja Hordziejewska, imię zakonne Brygida, obłóczyny 21 marca 1699, profesja 5 października 1700;
- Teresa Zenowiczówna, podkomorzanka połocka, imię zakonne Kornelia, obłóczyny 29 marca 1699, profesja 16 października 1703;
- Katarzyna Tyszkiewiczówna, podkomorzanka słonimska, imię zakonne Anna, obłóczyny 29 marca 1699, profesja 16 października 1703;
- Marianna Białozorówna, stolnikówna wilkomierska, imię zakonne Gertruda, obłóczyny 25 listopada 1699, profesja 10 kwietnia 1701;

- Katarzyna Gałęcka, miecznikówna połocka, imię zakonne Florencja, obłóczyny 5 października 1700, profesja 9 października 1701;
 - Elżbieta Pisiecka, wojewodzianka mściławska, imię zakonne Iluminata, obłóczyny 17 kwietnia 1701, profesja 6 sierpnia 1702;
- 8 czerwca 1588 roku zostały konsekrowane przez biskupa wileńskiego, K. K. Brzostowskiego, PP. Eleonora Odyńcówna, Kolumba Czarniecka, Scholastyka Woynianka i Aniela Broniszewska; 16 października 1695 została konsekrowana przez biskupa wileńskiego Florentyna Kościałkowska.

Ponadto zmarły:

- 21 kwietnia 1682 – S. Joanna Gruszewska,
- 15 grudnia 1682 – S. Katarzyna Tryznianka,
- 25 października 1684 – S. Katarzyna Grudziówna,
- 23 lutego 1684 – S. Krystyna Rudomiczówna,
- 23 maja 1688 S. Elżbieta Kochańska,
- 31 stycznia 1691 – S. Ludgarda Winkówna,
- 23 sierpnia 1691 – S. Benedykta Gołęcka,
- 17 marca 1693 – S. Getruda Wolińska,
- 8 maja 1696 – S. Katarzyna Sadowska,
- 6 lipca 1698 – S. Justyna Dawgierdówna,
- 7 lutego 1700 – S. Florentyna Kościałkowska,
- 9 grudnia 1701 – S. Jadwiga Małachowska,
- 13 września 1704 – S. Franciszka Gałęcka.

F4 A 1008

Akta dotyczące sprawy spornej między miastem Słonimem a klasztorem Benedyktynek w Słonimiu, 1825, k. 4

F4 A 2423 - 35754

Kronika kościoła i klasztoru wileńskiego Panien Benedyktynek w 1848, k. 4.
W tekście informacje: 1622 – Mikołaj i Katarzyna Horodyjscy kupili za 100 talarów plac pod fundację, ale umarli bez testamentu, więc PP. Benedyktyнки własnym kosztem wymurowały kościół i klasztor; Benedyktyнки sprowadzone przez Eustachego Wołowicza, biskupa wileńskiego, z Nieświeża; 1632 – konsekracja kościoła z funduszy panien Pacównien, podkomorzanek Wielkiego Księstwa Litewskiego, p.w. św. Katarzyny konsekrowany 7 września 1703 roku przez K. K. Brzostowskiego, biskupa wileńskiego; w klasztorze obchodzono święta: Opatrzności Bożej za zgodą papieża Klemensa XI i biskupa K. K. Brzostowskiego w 1708 roku, św. Benedykta i św. Katarzyny; fundusze z posagów i legatów 1500 rubli srebrnych na dobra Kazimierza Tyzenhausa w dobrach w 1759 roku; 1768 – z obligacji Jana Paca i 1774 – z obligacji Teresy Korsanów Szemiolowej razem 9000 rubli srebrnych; 1804 fundusz 2100 z dwóch sum lokowanych przez p. Horaimową, podkomorzanek wileńską; klasztor co roku odbierał od kapituły wileńskiej 32 ruble srebrne i 82 grosze (ananty);

3000 rubli od Antoniego Oskierki; 15000 rubli od Ludwika, Antoniego i Stanisława Wołłowiczów; 9000 rubli od księcia Puzyny; nagrobków nie ma; dzwony trzy, największy z 1684 roku, drugi z 1772 roku, najmniejszy z 1739 roku; przy kościele istniało bractwo Opatrzności Bożej za zgodą biskupa K. K. Brzostowskiego; od 1805 do 1843 roku – pensja dla panien, także dla sierot; 1812 – pożar zniszczył dokumenty i budynki; benedyktynki musiały przenieść się do PP. Bernardynek.

Przełożone:

- Marianna Kuczkowska 1622-1664,
- Katarzyna Tyzenhauzówna 1665-1668,
- Joanna Grużewska 1668-1682,
- Franciszka Gałęcka 1682-13 września 1704,
- Magdalena Pacówna 1704-8 kwietnia 1741, przyjęła do klasztoru 45 zakonnic, zmarła w wieku 89 lat,
- Sybilla Reytanówna 1741-1740,
- Mechtylda Hilzenówna 1746-1760,
- Anna Wołłowiczówna 1760-1791,
- Maria Magdalena Platerówna 1791-1801,
- Aniela Zybertyówna 1801-1819,
- Agnieszka Kantowlówna 1819-1822, zrezygnowała,
- Teresa Zabłocka 1822-po 1848.

Biblioteka nie posiadała precyzyjnych sprzętów, zawiera wolumnów 200 kilkadziesiąt, wszystkie są treści ascetycznej; kościół o długości 60 łokci i szerokości 22,5 łokcia przy ulicy Wileńskiej; klasztor posiadał 4 folwarki: Dżisna, Ostrowiec, Dżieszkowski i Halin; pierwsze trzy z posagu dwóch panien Pacówien przez Feliksa Jana Paca przekazane 15 lipca 1692 roku, nadanie zatwierdzone przez konstytucję sejmową; Halin nadany przez Piotra Wołłowicza, podkomorzego trockiego w 1641 roku.

F 4 A 2318 - 35678

Chronologiczne opisanie kościoła i klasztoru PP. Benedyktynek nieświeskich 1848, k. 4

W tekście informacje: Mikołaj Krzysztof Radziwiłł sprowadził 10 mniszek z klasztoru chełmińskiego, fundację potwierdził Zygmunt III na sejmie w Warszawie; list ksieni Katarzyny Borzobohatówny z 12 marca 1849 roku opisuje wizytę Stanisława Augusta Poniatowskiego w klasztorze 19 września 1784 roku; jego popiersie znajdowało się w celi ksieni; kościół murowany p.w. św. Eufemii Panny i Męczennicy przez Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, wojewodę trockiego, w 1590 roku; na początkowy fundusz składał się folwark Honierna, 1605 – Talachowicze, 1626 – Wieleszyn, 1629 – Ziełkowice przez klasztor kupione za sumy posagowe; 1631 – Anna Zawiszyna zapisała dwie wsie Łuczyce i Słobodka; 1827 – wydzielony z majątku hrabiego Aleksandra Chodkiewicza folwark Bronosów; kapitał w wielkości 95901 rubli srebrnych i 21

kopiejek; nagrobków nie było, dwie tablice jedna wewnątrz, druga na zewnątrz, 3 dzwony: największy, zwany Benedyktem, został przetopiony, nazwany Jakubem i powieszony w katedrze w Mińsku na polecenie biskupa Dederki, dwa inne mniejsze; bractw religijnych nie było; na koszt klasztoru utrzymywano od 20 do 30 biednych i sierot, teraz z polecenia Ministerstwa Oświecenia Narodowego już nie; *żadnych sprzętów godnych wspomnienia nie posiada i biblioteki nie ma*, murowany klasztor łączył się z kościołem o długości 40 i szerokości 10 łokci, położony *na ustroniu miasteczka*.

F4 A 2217 - 35587

Kronika kościoła i klasztoru kowieńskiego PP. Benedyktynek 1848, k. 2.

W tekście informacje: kościół p.w. św. Mikołaja fundowany przez Andrzeja Skorulskiego, kawalera maltańskiego – 1624, murowany; klasztor był drewniany, ale w 1829 roku własnym kosztem wystawiono murowany; początkowe fundusze składały się z dotacji trzech osób: 1624 – Andrzeja Skorulskiego, 1634 – Krzysztofa Białożora i 1639 – Dawida Narownika, ich córki były zakonnicami i wносиły posag; trzy dzwony ufundował (1624) Andrzej Skorulski, największy nazwany Benedykt, najmniejszy – Maur; nagrobków w kościele żadnych nie ma; w klasztorze obchodzono święta: św. Mikołaja, Benedykta, Scholastyki, Marii Magdaleny, Maura, Bożego Ciała i Wszystkich Świętych; (...) 1758 – papież Klemens XIII w dniu 5 maja zatwierdził Bractwo Serca Jezusowego z odpustami; odpusty zatwierdził 8 grudnia 1689 roku papież Aleksander VIII; klasztor nie posiadał żadnych pamiątek historycznych i żadnych sprzętów godnych wspomnienia; kościół o długości 21 i szerokości 12 łokci; w 1848 roku ksieni Aleksandra Gongidówna.

F4 35671 A 2311

Kronika kościoła i klasztoru słonimskiego PP. Benedyktynek położonego w diecezji wileńskiej gubernii grodzieńskiej pow. słonimskiego, dekanatu słonimskiego, parafii słonimskiej 1848, k. 2.

W tekście informacje: 1669 – początkowo kościół drewniany, zbudowany przez Annę z Małkowskich Przeclawska, podstolinę słonimską; same benedyktyнки, za zgodą Dawida Pilichowskiego, biskupa wileńskiego, zbudowały kościół murowany, ukończony 18 października 1801 roku, konsekrowany 27 września 1803 roku przez Adama Kłorumiego (?), biskupa sedimańskiego, p.w. Podwyższenia Krzyża Św.; 1767 – własnym kosztem benedyktyнки zbudowały klasztor dwupiętrowy długości 87 i szerokości 15 łokci; początkowy fundusz – 11 mórg ziemi i 12 łąk, później dokupiono jeszcze 6 mórg ziemi ornej i 8 łąk; z darowizn panien wstępujących do klasztoru zebrano 15149 rubli oraz 2 folwarki (Jaroszów i Butlerowszczyzna), w 1842 roku należało do nich 15 dymów i 60 dusz męskich; w kościele nie było żadnych nagrobków; dwa niewielkie dzwony: 1) *Sanctus Pater noster Benedictus Anno 1777* oraz 2) *Sanctus Ignatius Fundator Societatis Jesu*, w drugiej linii *Sanctus Xaverius India-*

rum Apostolus Anno 1701, na dolnym brzegu *Gegossen von Michael Johann Jacob Bornmann von Königsberg*, oba nabyte przez klasztor; uroczystości obchodzone w klasztorze: Znalezienia i Podwyższenia Krzyża Św., św. Benedykta, św. Scholastyki, Serca Jezusowego; przy kościele istnieje bractwo p.w. Serca Jezusowego zatwierdzone przez Klemensa XI 10 maja 1720 roku, K. K. Brzostowski, biskup wileński, nadał w 1722 roku odpust kościołowi; szkoły ani pensji nie ma, kiedyś siostry uczyły ubogie dziewczęta czytać, pisać i religii; w archiwum klasztornym znajdował się list apostolski papieża Innocentego X z 23 marca 1646 roku, nadający odpust zupełny na 10 lat temu kościołowi w Smoleńsku; *Biblioteka składa się z książek do nabożeństwa, rozmyślenia i życia pobożnego służących; Kościół figury kwadratowej, bez wież i przysionka, o długości 46 i szerokości 24 łokci, ze wspaniałą facyatą na 6 kolumnach spoczywającą (...) położony jest na końcu miasta Slonimia, na otwartym wokół placu, parafii przy kościele nie ma; w 1848 roku przełożoną była Matylda Pladowicka.*

F3 1663

Medytacje na niektóre święta zakonu Patriarchy Benedykta Przewielebnym w Bogu Pannom Benedyktynkom wileńskim: (f. 1-32r) medytacje; (f. 33r-37r) modlitwy; (f. 38r-39r) Litania do św. Maura.

opis: łac., XVIII w., 105x11,5 cm.

Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk (Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka)

W zbiorach biblioteki Litewskiej Akademii Nauk zachował się pokaźny zbiór dokumentów z archiwum klasztoru benedyktynek kowieńskich, zawierający 143 jednostki archiwalne w językach łacińskim, białoruskim, polskim i rosyjskim z lat 1528-1939³⁸.

F 38 - 28

Księga wstępujących do zakonu sporządzona, 1741.

F 38 - 33

Wizyta kościoła i klasztoru PP. Benedyktyniek Kowieńskich w 1818.

W tekście informacje: Klasztor drewniany, stary, dwupiętrowy, dach uszkodzony, przy klasztorze kościół murowany, dach pokryty gątami; obligacje: 3 msze śpiewane, 2 czytane z obligacji funduszowych; kapelan – Benedykt Buyniewicz, 48 lat, kapłaństwa 23, kapelan od 2 lat; majątek: folwark Pietraszuny, Sudowiszki, Pocętów; klasztor ubogi, nie ma szpitala, ale zawsze jałmużna dla ubogich.

Konwent:

– Scholastyka Fergissówna przeorysza, lat 44, w zakonie 28 na urzędzie 2,

- Beata Jankowska, subprzeorysza, lat 86, w zakonie 66, na urzędzie 18,
- Wiktoria Olechniczówna, *custos*, lat 47, w zakonie 15, na urzędzie 2,
- Benedykta Kibortówna furtianka lat 37, w zakonie 13, na urzędzie 2,
- wizytator ks. F. Sworowicz, kanonik, dziekan-eremitus, altarysta kowieński.

F 38 - 60

Wiadomość osób klasztoru PP. Benedyktynek Kowieńskich roku 1834 grudnia 27 sporządzona.

W tekście informacje: w klasztorze przebywało 9 zakonnic, 9 profesek, żadnej nowicjuszki; w klasztorze pracuje 6 mężczyzn i 2 kobiety; w majątkach i folwarkach żyło 275 mężczyzn i 233 kobiety; szkoła była utrzymywana i prowadzona przez klasztor, uczyło się 10 uczennic, z których 7 nie płaciło za naukę; nie ma szpitala, nie ma domu dla ubogich; w klasztorze przebywało 8 ubogich szlachcianek.

F 38 - 991

Wizyta kościoła i klasztoru PP. Benedyktynek kowieńskich za rok 1850 sporządzona.

W tekście informacje: kościół murowany złączony z klasztorem; 1624 – fundowany przez Andrzeja Skorulskiego, kawalera maltańskiego, pod wezwaniem św. Mikołaja Biskupa; dach kryty dachówką, dziurawy, wymaga renowacji; chór nad wejściem; organy mają 10 głosów; dużych okien 4, mniejszych 5, posadzka ceglana; cmentarz niewielki przed frontonem kościoła z obu stron ogrodzony: część murem, część parkanem z desek; ołtarze w kościele: główny – NMP Pocieszenia z obrazem starym; figury św. Benedykta i św. Scholastyki; ołtarz drugi – Serca Jezusowego, ołtarz trzeci – św. Mikołaja, ołtarz czwarty – św. Benedykta, ołtarz piąty – św. Marii Magdaleny, ołtarz szósty – NMP Anielskiej, ołtarz siódmy – św. Scholastyki; na zewnątrz kościoła nie ma kaplicy ani dzwonnicy; dzwony umieszczone w wieży nad kaplicą; (...) obligacje: 1) msza śpiewana i czytana za fundatora, Andrzeja Skorulskiego, 2) msza śpiewana i czytana z legacji Magdaleny Godlewskiej, 3) msza śpiewana z legacji Jerzego Bukowskiego, 4) za braci i siostry zakonne msza śpiewana, 5) za dobrodziejów (co piątek); w roku ogółem 55 śpiewanych, 2 czytane oraz godziny kanoniczne.

Kaunatavo dvaro fondas KV-20

Regestr odbierania spraw służących na majątność Dyrwiany (...) a klasztorowi Krozkiemu wiecznością należących³⁹.

opis: pol., 20 lutego 1647, k. 2.

Kaunatavo dvaro fondas KF-20

Treść z inwentarza Dyrwianskiego przez Józefa Syrucia pannom benedyktynkom Krozkiem przy zrzeczeniu się dóbr Drywian sporządzonego⁴⁰.

opis: pol., 8 maja 1647, k. 1.

Kaunatavo dvaro fondas KF-53

Inwentarz bierczy z włości folwarku panien benedyktynek klasztoru Kroskiego (...) Drywian⁴¹.

opis: pol., 7 stycznia 1782, k. 6.

Kauno benediktinų vienuolyno valdų fondas KBV-12

Inwentarz dóbr Kwesów (...) panien benedyktynek Kowieńskich (...) z wszelką powinnością ludzi do tego folwarku przynależących⁴².

opis: pol., 1 lipca 1789, k. 3.

Kauno benediktinų vienuolyno valdų fondas KBV-27

Inwentarz folwarku Sudwoiszek panien Benedyktynek Kowieńskich (...) w parafii Stokliskiej⁴³.

opis: pol., 25 lipca 1797, k. 10.

Kauno benediktinų vienuolyno valdų fondas KBV-98

Inwentarz młynu górnego panien benedyktynek Kowieńskich (...) do folwarku Pocztowo należącego (...) ze wszelkimi zabudowaniami⁴⁴.

opis: pol., 9 styczeń 1857, k. 2.

Kauno benediktinų vienuolyno valdų fondas KBV-100

Inwentarz wszelkiej własności Kowieńskich panien benedyktynek (...) kościoła p.w. S. Mikołaja w mieście guberskim Kownie, klasztoru sztatnego pierwszej klasy i folwarków do niego należących⁴⁵.

opis: pol., ros., 18 styczeń 1859, k. 14.

G. CYSTERKI**H. KONGREGACJA**

**Dział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie
(Vilniaus Universiteto Bibliotekos Rankraščių Skyrius)**

F4 A 419

Opis fundacji klasztorów litewskich z 1849, k. 45.

- f. 3v Bereza – kartuzi fundacji Kazimierza Leona Sapiehy, podkanclerzy Wielkiego Księstwa Litewskiego, 1648, aprobata 1653,
- f. 9r Grodno – brygidki fundacji Krzysztofa Wiesiołowskiego, marszałka Wielkiego Księstwa Litewskiego, i jego małżonki Aleksandry Sobieskiej, aprobata 1647,
- f. 11r Horodyszczce – benedyktyni *regularis Observantiae Cassinensis* fundacji Jana Karola Kopcia, wojewody połockiego, aprobata 1662,

- f. 16r Kimbarówka – cystersi fundacji Szuksztów podstolskich, którzy wnieśli sumę na swoje majątki w 1718,
- f. 21v Mińsk – benedyktyni, kościół fundacji Steckiewiczowej, chorążyny mińskiej 1700,
- f. 21v Mińsk – benedyktyнки, Wojciech Sielawa, kanonik wileński zapisał fundusz w 1633 roku, wprowadzone przez Krzysztofa Chodkiewicza woj. wileńskiego,
- f. 23r Nieśwież – benedyktyni św. Krzyża fundacji Karola Stanisława Radziwiłła, podkanclerzego Wielkiego Księstwa Litewskiego, aprobatą 1690,
- f. 27v Pożajście – kameduli (*in monte Pacis*) fundacji Krzysztofa Paca, kanclerza Wielkiego Księstwa Litewskiego, aprobatą 1662,
- f. 33r Troki w Starym Mieście – benedyktyni, klasztor podległy opactwu tyńciekiemu, fundacji Witolda wielkiego księcia litewskiego w 1405 roku,
- f. 39v Wistycze – fundacji Eustachego Tyszkiewicza, podkomorzego brzeskiego, aprobatą 1678,
- f. 40r Wigry – kameduli fundacji Jana Kazimierza króla polskiego w dobrach królewskich w 1717 roku.

F4 A 392 (19260)

Akta kapituł kongregacji benedyktyńsko-cysterskiej 1838-1843.

- f. 1r-1v Akta kapituły w dniu 8 lutego 1838; podpisani:
 Józef Ildefons Woytkowski, opat horodyski, prezes,
 Henryk Lebedziejowski, przeor kimbarowski, wizytator kongregacji,
 Ksawery Boguszewski, Vallis Angelicae, spowiednik,
 Amat Janowski, prezes *emeritus*,
 Placyd Korytkowski, opat *titularius*,
 Kazimierz Kałaur, przeor horodyski,
 Columbus Preys, St. T. Doktor,
 Veremund Dąbrowski, *despositarius Congregationis*,
- f. 2r-4r Actus Visitationis ordinario in Benedictino Vetero-Trocensi monasterio per Ildephonsum Woytkowski abbatem Horodiscensem ac Praesidentem Congregationis Benedictino-Cisterciensis AD 1838 mensis Maii 11 die,
- f. 4r-5r Actus Electionis Quinquennalis Abbatis in Benedictino Vetero-Trocensi monasterio (...) AD 1838 mensis Maii 12 die.
- f. 5v-10r Actus Capituli Generalis in Benedictino Nesviziensi Monasterio Congregationis Benedictino-Cisterciensis AD 1838 mensis Septembris 3 die celebrati,
- f. 10r-13r Actus Visitationis religiose triennalis in Monasterio Benedictino Horodiscensi per (...) Henricum Lebedziejewski Praesidentem Congregationis Bened.-Cist. priorem Monasterii Kimbaroviensis

- Vallis Umbrosae Ordinis Cisterciensis AD 1839 mensis Julii 18 die expeditus,
- f. 13r-14v Actus Electionis Abbatis quinquennalis per (...) Henricum Lebie-dziejewski (...) in Monasterio Horodiscensis AD 1839 mensis Ju-lii 28 die expeditus,
- f. 14v-16r Actus Visitationis triennalis Abbatis in Benedictino Nesviensis ad Crucem AD 1840 mensis Januarii 11 die expeditus,
- f. 16v-17v Actus Electionis quinquennalis abbatis in Benedictino Nesvien-sis ad S. Crucem Monasterio ab Henrico Lebie-dziejewski AD 1838 mensis Maii 16 die expeditus,
- f. 18r-19r Actus Visitationis ordinariae per Emilianum Sobolowski visitato-rem Congregationis Benedictino-Cisterciensis in Monasterio Kim-baroviensi Vallis Umbrosae Ordinis Cisterciensis AD 1840 men-sis Octobris 4 die expeditus,
- f. 19v-20r Actus electionis triennalis prioris in Monasterio Kimbaroviensis seu Vallis Umbrosae Ordinis Cisterciensis per Emilianum Sobo-lowski Congregationis Benedictino-Cisterciensis visitatorem AD 1840 mensis Septembris 30 die expeditus,
- f. 20v-22v Akt wizytacji ordynaryjnej trzyletniej przez Emilianą Sobolow-skiego w Kimbarowskim klasztorze Anielskiej Doliny PP. Cyste-rek rok 1840 miesiąca października 24 dnia odbyty,
- f. 23r-24r Akt elekcji podprzeoryszy w Kimbarowskim klasztorze Anielskiej Doliny PP. Cysterek przez Emilianą Sobolowskiego podczas wizy-ty trzyletniej w tymże klasztorze PP. Cysterek odbytej,
- f. 24r-24v Actus Sessionis Personarum Capitulorum Anno Domini 1841 die 3 Septembris expeditus; podpisani:
 Emilian Sobolewski *Congregationis visitor,*
 Benedykt Czuchowicz opat starotrocki,
 Placyd Korytkowski opat horodyski,
 Sylwester Tubielewicz opat nieświezki,
 Amat Jankowski abbas congregationis Benedictino-Cisterciensis,
 Ildefons Woytkowski abbas congregationis Benedictino-Cister-ciensis,
 Celestyn Soroka abbas congregationis Benedictino-Cisterciensis,
 Ksawery Boguszewski przeor kimbarowski, sekretarz kongregacji,
 Wincenty Babicki vocalis Monasterii Vetero-Trocensi,
 Kazimierz Kałaur vocalis Horodiscensi,
 Kajetan Huryn vocalis Nesviensi,
 Innocenty Grygałowski vocalis Monasterii Kimbaroviensi,
- f. 27r-31v Actus Capituli Generalis Benedictino-Cisterciensis Congregatio-nis in Benedictino Vetero-Trocensi Monasterio AD 1841 mensis Septembri 3 die celebrati,

- f. 32r-33v Actus visitationis ordinariae in Monasterio Kimbaroviensis Vallis Umbrosae Ordinis Cisterciensis per Silvestrum Tubielewicz (...) AD 1843 mensis Junii 19 die expeditus,
- f. 33v-34r Actus electionis triennalis Prioris in monasterio Kimbaroviensis Vallis Umbrosae Ordinis Cisterciensis per Silvestrum Tubielewicz (...) AD 1843 mensis Junii 24 die expeditus; spośród trzech kandydatów Aleksander Cholodowicz otrzymał 2 głosy, Ksawery Boguszewski 3 głosy, Henryk Lebidziejowski 5 głosów,
- f. 34v-36v Actus visitationis ordinariae in Monasterio Horodiscensis Ordinis S. Benedicti per Silvestrum Tubielewicz abbatem Monasterii Nesviensis ac Praesidentem Benedictino-Cisterciensis Congregationis AD 1843 mensis Julii 7 die expeditus.

ANEKS

Wybrane archiwalia dotyczące innych klasztorów w Wielkim Księstwie Litewskim w Dziele Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie**F4 A 362**

Tabula Conventus SSmae Trinitatis in Brześć PP. Ordinis Eremitarum S. Augustini, lata 1380-1760, k. 150.

F4 A 2426

Kronika kościoła i klasztoru wileńskiego XX. Augustianów, 1848, k. 10.

F 4 A 2215

Kronika kościoła i klasztoru kowieńskiego XX. Augustianów, 1848, k. 2.

F4 A 2309

Kronika kościoła i klasztoru Grodzieńskiego pp. Brygidek, 1848, k. 2.

F4 A 19

Dereczyn, *Akta sądowe* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: szlachta Jundziłłowie, dobra Malatycze, Aleksander Rayski, stolnik parnawski, Michał Sapieha, podkanclerzy Wielkiego Księstwa Litewskiego, lata 1618-1797, dokumentów 66, kart 208.

F4 A 20

Dereczyn, *Akta sądowe* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: Dymitr Pałubiński, wojewoda nowogrodzki, dobra Walkiewcze, Błardyna Woyniłłowiczówna, podczaszyna słonimska, Józef Woyniłłowicz, Trajan Woyniłłowicz; lata 1622-1792, dokumentów 95, k. 276.

F4 A 21

Dereczyn, *Akta sądowe* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: Wiktor Pałubiński, wojski powiatu słonimskiego, przeor Ludwik Śmigielski, przeor Adam Tarnawski, folwark Uzławce; lata 1643-1792, dokumentów 69, k. 123.

F4 A 22

Dereczyn, *Akta sądowe* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: Krzysztof Konstanty Pałubiński, starosta wołkowyski, bobrujski, etc., Jerzy Stanisław Sapieha, stolnik Wielkiego Księstwa Litewskiego, Izabela Sapieżyna z Pałubińskich; lata 1625-1743, dokumentów 75, k. 202.

F4 A 23

Dereczyn, *Akta sądowe, kopie nadań, dekretów trybunalskich, wyroków sądowych* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: przeor Dominik Jurkiewicz, dobra Kotczyn, Michał Pałubiński, sędzia ziemski powiatu słonimskiego, Sapieha Antoni Kazimierz starosta merecki; lata 1631-1745, dokumentów 77, k. 164.

F4 A 24

Dereczyn, *Akta sądowe* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: Aleksander Chalecki, marszałek lidzki, przeor Polidor Skorobohaty, Samuel Karol Wilczek, kasztelan smoleński; lata 1610-1735, dokumentów 103, k. 158.

F4 A 25

Dereczyn, *Akta sądowe, kopie nadań, dekretów trybunalskich, wyroków sądowych* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: przeor Albert Bihusz, przeor Kazimierz Dowgin, wieś Hrabowa, Anna Turewiczowa, starościna nowodworska, wieś Kryłowicze, wieś Rybałowicze; lata 1684-1754, dokumentów 79, k. 150.

F4 A 26

Dereczyn, *Akta sądowe, kopie nadań, dekretów trybunalskich, wyroków sądowych* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: wieś Pletewicze, Jan Połubiński, podkomorzy słonimski; przeor Polidor Skorobohaty, Kazimierz Towiański, sędzia grodzki powiatu słonimskiego; lata 1631-1784, dokumentów 100, k. 169.

F4 A 27

Dereczyn, *Kopie nadań, zapisów, wyroków sądowych, kwity podatkowe* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: szlachta Makowieccy, Krzysztof Woyniłłowicz, podczaszy mozyrski; lata 1619-1777, dokumentów 54, k. 92.

F4 A 28

Dereczyn, *Kopie nadań, zapisów, wyroków sądowych* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: wieś Łancewicze, Wiktor Pałubiński, stolnik powiatu słonimskiego, Michał Antoni Sapieha, podkanclerzy Wielkiego Księstwa Litewskiego, przeor Polidor Skorobohaty; lata 1646-1812, dokumentów 79, k. 142.

F4 A 261

Dereczyn, *Liber Encyclicarum Derecinensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1754-1785, k. 80.

F4 A 356

Dereczyn, *Liber Enciclicarum ab anno 1772 Conventus Derecinensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1772-1809, k. 85.

F4 A 356a

Dereczyn, *Diarium Conventus Derecinensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1754-1785, k. 80.

F4 A 1411

Dereczyn, *Regestr ważnych mobiliów w skarbcu u XX. Dominikanów Dereczyńskich znajdujących się roku 1767 miesiąca septembra 18 dnia spisany*; 1767, k. 10.

F4 A 2258

Dereczyn, *Inventaria Conventus Derecinensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1696-1741, k. 84.

F4 A 1579

Draja, *Liber missarum* [dominikanów]; lata 1744-1763, k. 110.

F4 A 358

Draja, *Liber enciclicarum comparatus in Conventu Drajensi Ordinis Praedicatorum sub prioratu Adm. Reverendi Patris Stephani Janowicki praedicatoris generalis AD 1752 die prima Januarii*; lata 1752-1787, k. 135.

F4 A 1368

Draja, *Regestrum missarum* [dominikanów]; lata 1707-1773, k. 60.

F4 A 1580

Draja, *Liber expensarum Conventus Drajensis Ordinis Praedicatorum comparatus sub prioratu ejusdem conventus Adm Reverendi Patris Stephani Jakowicki Praedicatoris generalis*; lata 1753-1780, k. 207.

F4 A 1888

Draja, *Liber expensarum Conventus Drajensis Ordinis Praedicatorum comparatus ab Anno 1703 ad annum 1725*; lata 1703-1725, k. 140.

F4 A 1889

Draja, *Liber expensarum Conventus Drajensis Ordinis Praedicatorum comparatus ab Anno 1730 ad annum 1734*; lata 1730-1734, k. 19.

F4 A 2319

Chronologiczne opisanie klasztoru i kościoła XX. Dominikanów Duniłowickich; 1848, k. 2.

F4 A 339

Grodno, *Perpetua fundatoris Grodnensis Conventus fratrum Ordinis Praedicatorum memoria*, lata 1633-1637, k. 22.

F4 A 363

Grodno, *Rachunki, wykazy dochodów klasztornych, inwentarze*, [dominikanów]; lata 1676-1706, k. 72.

F4 A 4085

Grodno, *Wyszczególnienie funduszków klasztornych* [dominikanów]; 1760, k. 24.

F4 A 4540

Grodno, *Diarium missionum patrum Sacri Ordinis Praedicatorum breviter connotatum ex variis libris missionarium*; 1757, k. 22.

F4 A 4799

Grodno, *Kopie encyklik i ogólników* [dominikanów], lata 1750-1809, k. 126.

F4 A 2473

Kalwaria pod Wilnem, *Liber expensarum* [dominikanów], lata 1780-1800, k. 286.

F4 A 2601

Kronika kościoła i klasztoru werkowskiego XX. Dominikanów; 1848, k. 6.

F4 A 3815

Kleck, *Regestra missarum celebrandarum in ecclesia Klecensi Ordinis Praedicatorum ex obligationibus tam perpetuis quam quotidianis*, lata 1806-1824, k. 228.

F 4 A 30

Koniuchy, *Kopie nadań, zapisów, testamentów, wyroków sądowych, kwity podatkowe* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: ziemianin Marcin Kmita, Józef Scypio, starosta lidzki, barciński etc., Teresa Scypionowa, kasztelanowa smoleńska, Teresa Scypionowa z książąt Radziwiłłów, marszałkowa nadworna Wielkiego Księstwa Litewskiego, majątek Sedelmiń; od roku 1663.

F4 A 3914

Kowno, *Akta majątkowe, procesowe, kopie testamentów* [dominikanów]. Najczęściej wymieniane: przeor Anzelm Bielski, Chałopiewiecki, Jan Przys-tanowski, ciwun retwiański, przeor Grzegorz Żodkiewicz; lata 1680-1770, do-kumentów 26, k. 54.

F4 A 3813

Mińsk, *Liber missarum absolutorum pro eleemosina Conventi comparatus* [dominikanów]; lata 1824-1832, k. 82.

F4 A 2315

Nieśwież, *Opisanie kościoła i klasztoru XX. Dominikanów nieświeżskich*; 1848, k. 2.

F4 A 2325

Nowogródek, *Kronik kościoła i klasztoru Nowogródzkiego XX. Dominikanów*, 1848, k. 4.

F4 A 3826

Orsza, *Wykazy zakonników* [dominikanów]; lata 1821-1830, k. 178.

F4 A 350

Ostrowiec, *Liber encyclicarum Conventi Ostroviensis Sacri Ordinis Praedi-catorum*; lata 1749-1840, k. 41.

F4 A 1454

Ostrowiec, *Konsylia i inwentarz* [dominikanów]; lata 1663-1757, k. 194.

F4 A 1935

Ostrowiec, *Inwentarz kościoła, klasztoru jako też folwarków konwentu ostro-wieckiego* [dominikanów]; 1770, k. 132.

F4 A 1936

Ostrowiec, *Inwentarz kościoła i klasztoru Ostrowieckiego z całym zabudowa-niem onego XX. Dominikanów Prowincji Litewskiej*; 1830, k. 104.

F4 A 2430

Ostrowiec, *Kronika kościoła i klasztoru Ostrowieckiego XX. Dominikanów*, 1848, k. 4.

F4 A 4542

Liber continens connotationes curiosarum tam Reverendissimi magistri Ordinis, quam Provinciae nostrae Lithuaniae, lata 1751-1768, k. 86.

F4 A 342

Ostrowno, *Opis cudów obrazu N.P. Maryi w kościele Ostroweńskim* [dominikanów]; 1654, k. 58.

F4 A 34

Ostrowno, *Liber encyclicarum* [dominikanów]; lata 1809-1844, k. 134.

F4 A 2431

Oszmiana, *Kronika kościoła i klasztoru Oszmiańskiego XX. Dominikanów*, 1848, k. 2.

F4 A 2320

Pińsk, *Opisanie kościoła i klasztoru XX. Dominikanów pińskich*, 1848, k. 4.

F4 A 32

Brześć, Buchawicze, Grodno, *Kopie nadań, zapisów, wyroków sądowych* [dominikanów].

Najczęściej wymieniane: Bernard Buchawicki, chorąży brzeski, Petronella Butharynowa z Buchawieckich, starościna bahumowska, folwark Opeza; lata 1626-1831, dokumentów 34, k. 79.

F4 A 277

Prowincja Litewska OP, *Liber encyclicarum*; lata 1809-1842, k. 236.

F4 A 297

Prowincja Rуска OP, *Korespondencja urzędowa*; lata 1754-1813, k. 323.

F4 A 331

Prowincja Litewska OP, *Acta Capitulum Generalium et provincialium*; lata 1743-1771, k. 137.

F4 A 304

Prowincja Litewska, *Korespondencja urzędowa, kopie*; lata 1737-1757, k. 187.

F4 A 359

Prowincja Litewska, *Liber Enciclicarum provinciae ab anno 1715*; lata 1715-1751, k. 111.

F4 A 381

Prowincja Litewska, *Liber Enciclicarum ab 1707 ad 1785*; lata 1707-1785, k. 264.

F4 A 369

Prowincja Litewska, *Liber literarum encyclicarum sub prioratu A.R.P. S.T.L. Vincentii Jaruch anno Salutis 1780 comparatus*; lata 1780-1832, k. 130.

F4 A 386

Prowincja Litewska, *Kopie encyklik*; lata 1783-1824, k. 216.

F4 A 2955

Prowincja Litewska, *Liber susceptarum ad habitum et professionem tertii Ordinis Fratrum Praedicatorum in provinciae Lithuaniae S. Angeli Custodis*; 1781, k. 3.

F4 A 2328

Poławeń, *Inwentarz kościoła, klasztoru i całego majątku JJ. XX. Dominikanów Poławeńskich*; 1804, k. 29.

F4 A 2214

Poławeń, *Kronika kościoła i klasztoru Poławeńskiego XX. Dominikanów*; 1848, k. 2.

F4 A 341

Połock, *Liber Encyclicarum Conventus Polocensis Ordinis Fratrum Praedicatorum comparatus 1818 anno*; lata 1818-1842, k. 123.

F4 A 2331

Połock, *Liber preceptorum et expensarum Conventus Polocensis Fratrum Ordinis Praedicatorum*; lata 1843-1853, k. 104.

F4 A 2332

Połock, *Wykaz mszy zakupionych*; lata 1791-1803, k. 329.

F4 A 2333

Połock, *Regestra expensarum Conventus custodialis Polocensis*; lata 1753-1786, k. 418.

F4 A 2334

Połock, *Inwentarz kościoła i klasztoru Księży Dominikanów Połockich*; 1849, k. 13.

F4 A 2338

Połock, *Kniga dla chronologiczeskich otmietok o monasterialnych licach Połockago Dominikanskego monastyriju*; XVIII w., k. 42.

F4 A 1952

Poparcie, *Inwentarz folwarku Mecherzyna, Eliaszkówki*; 1824, k. 28.

F4 A 2339

Poparcie, *Liber precepatrum Conventus Poporcensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1768-1798, k. 574.

F4 A 2340

Poparcie, *Liber obligationum perpetuarum Conventus Poporcensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1855-1864, k. 53.

F4 A 2439

Poparcie, *Kronika kościoła i klasztoru Poporckiego XX. Dominikanów*; 1848, k. 2.

F4 A 4083

Poparcie, *Liber benefactorum Conventus Poporcensis*; lata 1769-1852, k. 98.

F4 A 2140

Rzeczycza, *Akt wizytacji jeneralnej rzymsko-katolickiego parafialnego kościoła Rzeczyckiego i klasztoru WW. Ichm. XX. Dominikanów prowincji Ruskiej św. Jacka*; 1821, k. 43.

F4 A 2377

Szklów, *Regestra preceptarum Conventus formalis Schloviensis Ordinis Fratrum Praedicatorum*; lata 1796-1806, k. 14.

F4 A 2378

Szklów, *Regestra expensarum conventus Schlovensis Ordinis Fratrum Praedicatorum*; lata 1796-1806, k. 86.

F4 A 2948

Szklów, *Regestra expensarum conventus Schlovensis Ordinis Fratrum Praedicatorum*; lata 1755-1763, k. 142.

F4 A 366

Szumsk, *Liber encyclicarum conventus Szumnensis ab anno 1771 ad annum 1821*; lata 1771-1821, k. 175.

F4 A 2438

Szumsk, *Kronika kościoła i klasztoru szumskiego XX. Dominikanów*; 1848, k. 2.

F4 A 2437

Troki, *Kronika kościoła i klasztoru trockiego XX. Dominikanów*; 1848, k. 4.

F4 A 2540

Troki, *Liber expensarum conventus Trocensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1769-1792, k. 192.

F4 A 2541

Troki, *Księga rachunkowa* [dominikanów]; lata 1772-1795, k. 80.

F4 A 349

Wilno, *Liber consiliorum conventus generalis Vilnensis S. Spiritus Ordinis Praedicatorum*; lata 1736-1831, k. 113.

F4 A 38

Wilno, *Liber encyclicarum sub prioratu Patris Jacobi Falkowski praefecti missionum, concionatoris Vilnensis et promotoris Confraternitatis Rosariae conventus comparatus anno 1825 die 20 martii*, lata 1825-1834, k. 74.

F4 A 2954

Wilno, *Preceptae Conventus Łukiscensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1735-1749, k. 172 .

F4 A 2502

Wilno-Łukiszki, *Expensae conventus Lukiscensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1752-1773, k. 386.

F4 A 2440

Wilno, *Liber sacristiae conventus Vilnensis S. Spiritus Ordinis Praedicatorum*; lata 1792-1809, k. 128.

F4 A 2441

Wilno, *Księga zajmująca wiadomości przybywających osób duchownych do klasztoru wileńskiego św. Ducha XX. Dominikanów i wybywających z onego*; lata 1832-1841, k. 70.

F 4 A 2442

Wilno, *Księga do zapisywania przychodów i rozchodów w woskowni przy kościele św. Ducha w Wilnie*, lata 1826-1828, k. 15.

F4 A 2484

Wilno, *Regestra przychodu do zakrystii przy kościele XX. Dominikanów wileńskich św. Ducha*; lata 1815-1844, k. 72.

F4 A 2501

Wilno, *Regestrum preceptorum stipendiarum pro celebratione missarum*; lata 1762-1814, k. 202.

F4 A 2947

Wilno, *Numerus missarum eleemosinarum preceptorum*; 1739, k. 216.

F4 A 2949

Wilno-Łukiszki, *Precepta conventus Łukiscensis Ordinis Praedicatorum*; lata 1773-1796, k. 266.

F4 A 3807

Wilno, *Księga rachunkowa* [dominikanów]; lata 1826-1828, k. 9.

F4 A 4075

Wilno, *Kwity na otrzymane pieniądze*[dominikanów]; l. 1787-1835, k. 22.

F4 A 4095

Wilno, *Księga zawierająca wiadomość o osobach przyjętych do nowicjatu XX. Dominikanów litewskich sporządzone 1847*; k. 10.

F4 A 4086

Wilno, *Specyfikacja przysyłających się produktów z folwarku Botrapia do klasztoru* [dominikanów]; lata 1820-1829, k. 62.

F4 A 3808

Wilno, *Księga rachunkowa* [dominikanów]; lata 1826-1828, k. 22.

F4 A 4313

Wilno, *Registra missarum appliendarum Ecclesiae Vilmensis St. Spiritus Ordinis Praedicatorum anno 1810 comparata*; lata 1810-1826, k. 182.

F4 A 313

Sejny, *Protocollum actorum sub regiminae Adm. Reverendi Patris (...) Prioris Conventus Seynensis* [dominikanów] *instituti in Vicarium Generalem Patris Thomae Piłsudski (...) Anno 1796 die 14 mensis Novembris*; lata 1796-1807, k. 16.

F4 A 348

Zabiałe, *Akta procesowe* [dominikanów]; najczęściej wymieniane: Franciszek Zenowicz, wojski połocki; lata 1753-1756, k. 385.

F4 A 3923

Zabiałe, *Księga sporządzona wedle zalecenia prowincjała litewskiej prowincji Zakonu Kaznodziejskiego duchownego w Zabiatach*; 1834, k. 4.

F 4 A 352

Zabiałe, *Diariusz tronu łaski czyli wielmożnego Jubileuszu pozwolonego światu chrześcijańskiemu od Leona XII papieża służącego na czas Białej Rusi. Napisany przez X. Korneliusza Rapacyńskiego S.T. (...)*; 1825, k. 44.

F26 - 61

Mapa prowincji litewskiej zakonu kaznodziejskiego rysowana przez X. Szukiewiczza; koniec XVIII w.

F4 A 2326

Kronika kościoła i klasztoru Nowogródzkiego PP. Dominikanek; 1848, k. 2.

F4 A 4066

Opisanie inwentarskie folwarku Pudłowieckiego [dominikanek] z jego zabudowaniami i remontami roku 1838, dnia 15 października, 1838, k. 20.

**Rękopisy proveniencji dominikańskiej
w Bibliotece Uniwersyteckiej w Wilnie**

Bielica

F 3 - 1170

Chałopiewicze

F 3 - 165

Dereczyn

F 3 - 32, 33, 162, 446, 732, 777, 795, 847, 856, 961, 1233, 1493, 2280

Hoszczów

F 3 - 1790

Jelna

F 3 - 1170

Kleck

F 3 - 165

Kniażyce

F 3 - 172, 1499

Królewiec

F 3 - 1135

Krzyżopole

F 3 - 80

Liszków

F 3 - 1041

Mińsk

F 3 - 165, 874, 1271, 1285, 1499

Nieśwież

F 3 - 120, 759, 760, 788, 823, 827, 835, 839, 877, 878, 1205, 1227, 1228,
1285, 1391, 1499

Odessa

F 3 - 427

Ostrowiec

F 3 - 172

Oszmiana

F 3 - 801

Petersburg

F 3 - 501, 1451

Połock

F 3 - 153

Połoweń

F 3 - 236

Paporcie

F 3 - 87, 152, 461, 563, 564, 565, 726, 821, 1009, 1010, 1038, 1111, 1134,
1138, 1178, 1384, 1385, 1511, 2044, 2159

Posin

F 3 - 3

Raków

F 3 - 165

Rosienic

F 3 - 475, 762, 855, 1001, 1041

Różany Stok

F 3 - 822, 1260

Ryga

F 3 - 1041

Sejny

F 3 - 89, 749, 750, 812, 854, 1105

Stołpce

F 3 - 165

Szklów

F 3 - 172, 842, 914, 1218, 1271, 1326

Szumsk

F 3 - 1092

Troki Nowe

F 3 - 1285

Wasiliszki

F 3 - 1092, 1174

Wierzbołów

F 3 - 777, 1260,

Wilno

F 3 - 3, 12, 13, 22, 25, 87, 88, 93, 149, 150

Wilno, św. Duch

F 3 - 4, 11, 12, 13, 25, 35, 52, 86, 135, 471, 472, 510, 669, 675, 676, 680, 763, 768, 779, 780, 781, 811, 820, 831, 848, 872, 876, 880, 915, 930, 1025, 1041, 1165, 1174, 1750, 1431, 1495, 1539, 1715, 2019, 2039, 2047, 2053, 2102, 2139, 2167, 2168, 2178, 2194, 2212

Wilno, Łukiszki

F 3 - 87, 734, 783

Zabiąły

F 3 - 5, 7, 48, 50, 51, 112, 234, 533, 534, 598, 599, 763, 780, 787, 829, 1113, 1265, 1612

Zasław

F 3 - 514

Żółkiew

F 3 - 804, 1020

**Archiwalia dotyczące zakonu OO. Dominikanów
w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk
(d. Bibliotece im. Wróblewskich) w Wilnie**

- F 43 Akta kapituły wileńskiej
3694 List do biskupa wileńskiego, 1698
3695 *Catalogus fratrum Ordinis Praedicatorum provincji polskiej, litewskiej*; 1716-1841, k. 54+75
3696 *Regestra Praecepty i Expensy klasztoru wileńskiego OP*; 1780-1793, 1817-1820, k. 12 + 29
3697 *Regestra Missarum Missionis OP comparata 1781*; 1781-1794, k. 48
3698 *Testimonium examini conventus Rosieynensis OP ad suscipiendas confessiones*; 1784, k. 1
3699 List Melchiora Meyera OP; 1786
3700 List biskupa wileńskiego do dominikanów; 1786
3701 List Barnaby Menczyńskiego OP do papieża; 1787
3702 Dokumenty o klasztorach OP na Litwie; 1804, k. 48
3703 Rachunki, kwity
3704 List do J. Kłagiewiczza, biskupa wileńskiego od prowincjała OP; 1830
3705 List biskupa wileńskiego do generał-gubernatora o udziale dominikanów w powstaniu listopadowym; 1830
3706 List biskupa wileńskiego do Kolegium Duchownego w Rzymie o zamknięciu klasztorów dominikanów; 1833
3707 Pismo konsystorza wileńskiego do Murawiejewa o zamknięciu klasztorów dominikańskich; s.a.
3708 Pismo w sprawie poszukiwań dwóch dominikanów Neczyńskiego i Sienkiewiczza; s.a.
3709 *Catalogus sacerdotum pro suscipiendis confessionibus approbatorum sed ad alia coenobia translatorum*; s.a.

**Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk
(Lietuvos Mokslo Akademijos Biblioteka)**

F 43 - 3693

*Do wiadomości J. W. Prałata Wizytatora Generalnego o budowlach klasztor-
nych; prawdopodobnie Grodno; pol., XIX w.*

F 43-26817

*Breviarium Sacrarum Virginum Ordinis SS. Salvatoris vulgo S. Brigittae; Lub-
lin 1748; s. 568 (+20), łac.*

F 151-453

*Wyrok sądowy w sprawie między KEN a Brygidkami o pieniądze na prowa-
dzenie szkoły; 1781.*

PRZYPISY:

¹ Por. Z. Gloger, *Geografia historyczna ziem dawnej Polski*, Kraków 1903 (2 wyd.), s. 271-318; S. Litak, *Struktura terytorialna Kościoła łacińskiego w Polsce w 1772 roku*, Lublin 1980; W. Kołbuk, *Kościół wschodnie na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej 1772-1914*, Lublin 1992; S. Litak, *Kościół łaciński w Rzeczypospolitej około 1772. Struktury administracyjne*, Lublin 1996; J. Gawrysiakowa, S. Litak, *Spisy ludności i beneficjów diecezji wileńskiej z drugiej połowy XVIII wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 70 (1998), s. 101-135.

² Por. J. Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, Wilno 1912; J. Fijałek, *Kościół rzymskokatolicki na Litwie. Uchrześcijanienie Litwy przez Polskę i zachowanie w niej języka ludu pod koniec Rzeczypospolitej*, Kraków 1914; Por. J. Ostrowski, *La commende en Pologne et le concordat de Wschowa en 1737*, w: *La Pologne au VII Congress international des sciences historique*, Varsovie 1933, s. 175-191; J. Ochmański, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań 1972; S. Litak, *Podziały administracyjne Kościoła łacińskiego w Polsce około 1772 r.*, „Kwartalnik Historyczny”, 89 (1982) nr 4, s. 560 i 562 (tabela); T. M. Trajdos, *Kościół katolicki na ziemiach ruskich Korony i Litwy za panowania Władysława II Jagielly 1386-1434*, Wrocław 1983; T. Kraheł, *Kościół katolicki na Litwie na przełomie XV i XVI w.*, „Analecta Cracoviensia”, 16 (1984); P. P. Gach, *Mienie polskich zakonów i jego losy w XIX wieku*, Rzym 1979; P. P. Gach, *Popowstaniowa kasata klasztorów w guberniach zachodnich cesarstwa rosyjskiego w 1832 r.*, „Roczniki Humanistyczne” (dalej: RH), 28 (1980) z. 2; J. Ziółek, *Patriotyczna postawa duchowieństwa w czasie powstania 1830-1831 roku*, RH, 28 (1980) z. 2; L. Królik, *Organizacja diecezji łuckiej i brzeskiej od XVI do XVIII wieku*, Lublin 1983; L. Truska, *Bažnytinė žemėvalde Lietuvoje feodalizmo epochoje (XVIII a. 2-oje – XIX a. 1-oje pusėje)*, Vilnius 1988; J. Borejko-Chodźko, *Diecezja mińska około 1830*, t. 2: *Struktury zakonne*, opr. i wyd. M. Radwan, Lublin 1998, s. 15-31.

³ Por. P. Lescoeur, *L'Église catholique en Pologne sous le gouvernement Russe depuis le premier partage jusqu'à nos jours (1772-1875)*, t. 1-2, Paris 1876; J. M. Giżycki, *Zakony męskie obrządku łacińskiego na Litwie i Rusi, tudzież w Inflantach Polskich i Kurlandii*, Warszawa 1916; A. Boudou, *Stolica święta a Rosja*, t. 1, Kraków 1928; J. Kłoczowski, *Zakony męskie w Polsce XVI-XVIII wieku*, w: *Kościół w Polsce*, t. 2, Kraków 1969; *Materiały do atlasu historycznego chrześcijaństwa w Polsce*, t. 1: *Zakony męskie w Polsce w 1772 roku*, opr. L. Bieńkowski, J. Kłoczowski, Lublin 1972; K. A. Matulaitis, *Kamaldulai Lietuvoje*, Tautos praicitis, Chicago-Roma 1967, s. 249-256.

⁴ Por. J. Wolff, *Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386-1795*, Kraków 1885; tenże, *Pacowie. Senatorowie i kniaziowie litewscy*, Petersburg 1885; A. Boniecki, *Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku*, Warszawa 1887; *Sapiehowie. Materiały historyczno-genealogiczne i majątkowe*, t. 1-3, Petersburg 1890; S. Mackiewicz, *Dom Radziwiłłów*, Warszawa 1900; H. Merczyng, *Zbory i senatorowie protestancy w dawnej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1904; A. Meysztowicz, *Karpiowie herbu własnego*, Wilno 1906; W. Ruszczyk, *Dzieje rodu i fortuny Branickich*, Warszawa 1991; A. Tłomacki, *Sapiehowie. Linia kodeńska*, Warszawa 1996.

⁵ Por. I. Buszyński, *Kroże. Ich przeszłość i stan obecny*, Wilno 1872; tenże, *Opisanie historyczno-statystyczne powiatu rossieńskiego gubernii kowieńskiej*, Wilno 1874; J. Tauroginiski, *Z dziejów Nieświeża*, Warszawa 1937.

⁶ V. Gidžiūnas, *Vienuliijos Lietuvoje XIII-XIX amžiuje*, Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos Mėtraštis, t. 5, Roma 1970, s. 261-299; tenże, *Šv. Benedikto regulos vienuoliai Lietuvoje*, t. 6, Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos Mėtraštis, Roma 1985, s. 1-185, w tym s. 1-42

(Benediktinai), s. 43-94 (Kamaldulai), s. 95-112 (Kartuzai), s. 113-132 (Cistersai), s. 133-135 (Trapistai), s. 136-158 (Benediktinés), s. 159-161 (Cistercés).

⁷ Por. E. Tyszkiewicz, *Wiadomość historyczna o zgromadzeniach i fundacjach męskich i żeńskich klasztorów Diecezji Wileńskiej*, Teka Wileńska, nr 3 (1858), s. 238-246; J. M. Giżycki, *Wiadomości o dominikanach prowincji litewskiej*, Kraków 1917; J. M. Giżycki, *Z przeszłości karmelitów na Litwie i Rusi*, Kraków 1918; G. Uth, *Szkic historyczno-biograficzny zakonu augustiańskiego w Polsce*, Kraków 1930; H. Gapski, *Fundatorstwo klasztorów bernardyńskich w epoce saskiej*, „Summariusum”, 1 (1972) nr 1, s. 66-72; H. Gapski, *Fundacje bernardyńskie powstałe w XVIII wieku w Polsce*, „Summariusum”, 1 (1972) nr 1, s. 72-78; H. Gapski, *Fundacje i fundatorzy placówek Zgromadzenia Marianów w Polsce w końcu XVII i w XVIII w.*, „Summariusum”, 2 (1973) nr 1, s. 94-98; Ł. Wenc, *Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich i bernardyńskich w Polsce w latach 1580-1648*, w: *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, Warszawa 1975, t. 1, s. 587-606; H. Gwiazda, *Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich w W. Ks. Litewskim w latach 1648-1696*, w: *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, Warszawa 1975, t. 1, s. 607-645;

⁸ J. Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych, zawierające dzieje i prace biskupów i duchowieństwa diecezji wileńskiej oraz wykaz kościołów, klasztorów, szkół i zakładów dobroczynnych i społecznych*, Wilno 1912, s. 252.

⁹ W. Smokowski, *Wspomnienie Trok w 1822*, „Athaeneum. Pismo poświęcone historii, filozofii, literaturze sztukom i krytyce”, wyd. J. I. Kraszewski, Wilno 1841, t. 5, s. 157-181 (opis Starych Trok, s. 176-177); W. Sułkowski, *Kartka z dziejów Kościoła katolickiego w Polsce rosyjskiej*, t. 2 (*Biskupstwo wileńskie*), Kraków 1899, s. 223-224; J. Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, Wilno 1912, s. 189, 253; J. Ostrowski, *Benedykt Czechowicz - ostatni opat trocki*, „Gazeta Polska”, Kościan-Lubiń (1938), s. 7; J. Jurginis, *Senųjų Trakų pilis*, *Statyba ir architektūra*, 1970, nr 6, s. 24-25; B. Kviklys, *Lietuvos bažnyčios*, t. 5. *Vilniaus arkivyskupija*, 2 dalis, Chicago 1986, s. 338; T. M. Trajdos, *Fundacja opactwa benedyktynów w Starych Trokach*, „Analecta Cracoviensia”, 19 (1987) s. 245-254.

¹⁰ J. Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, Wilno 1912, s. 470, 471; J. Taurogiński, *Z dziejów Nieświeża*, Warszawa 1937, s. 236-240; por. też J. Paszenda, *Kościół Bożego Ciała (pojezuicki) w Nieświeżu*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, 21 (1976) s. 195-215; S. Załęski, *Kolegium jezuitów w Nieświeżu 1582-1609*, „Przegląd Powszechny”, 54 (1987), s. 239-252; T. Kempa, *Początki fundacji klasztoru i kościoła Bernardynów w Nieświeżu przez Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotkę w końcu XVI wieku*, „Zapiski Historyczne”, 64 (1999) z. 3-4, s. 67-85.

¹¹ Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 194.

¹² Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 470.

¹³ M. Wołoncewski, *Biskupstwo żmudzkie*, Kraków 1898, s. 184-185; G. Błaszczczyk, *Fundacje klasztorów diecezji żmudzkiej*, „Lituanica-Slavica Posnaniensia. Studia Historica”, 1 (1984) s. 145, 164.

¹⁴ Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 254; R. Witkowski, *Wistycze*, w: *Monasticon Cisterciense Poloniae*, red. J. Strzelczyk, A. M. Wyrwa, K. Kaczmarek, t. 2, Poznań 1999, s. 356-360.

¹⁵ R. Witkowski, *Olizarowy Staw*, w: *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. 1, s. 281-284.

¹⁶ R. Witkowski, *Kimbarówka*, w: *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. 2, s. 129-133; Por. *Katalog rysunków architektonicznych ze zbiorów Muzeum narodowego w Krakowie*, t. 1. *Rysunki Napoleona Ordy*, opr. Z. Kucielska i Z. Tobiaszowa, Warszawa 1975, s. 89. Kimbarówka: 1. Widok ogólny, Teka Mińska, III r-a 4465; 2. Widok, Teka Mińska, III r-a 44664.

¹⁷ A. Wijuk-Koiałowicz, *Miscellanea rerum ad statum ecclesiasticum in Magno Ducatu Lituaniae pertinentium*, Vilna 1650, s. 111; M. Misztołta, *Historia illustrissimae*

domus Sapiehanae ab origine et antiquitate sua genealogica syllabo per gloriosos Herorum ejusdem ac connexarum Familiarum progressus in praesens saeculum deducata, Vilnae 1724, pars III, s. 59-61; K. K o g n o w i c k i, *Życie Sapiehów i listy od monarchów, książąt i różnych panujących do tychże pisane*, t. 3, Wilno 1792; A. T h e i n e r, *Vicissitudes de l'Eglise Catholique de deux rites en Pologne et en Russie*, vol. 2, Paris 1843, s. 176; M. B a l i Ń s k i, T. L i p i Ń s k i, *Starożytna Polska*, t. 1, Wilno 1846, s. 771-772; F. M. S o b i e s z c z a Ń s k i, *Wiadomości historyczne o sztukach pięknych w dawnej Polsce*, t. 2, Warszawa 1849, s. 62-63; R. Z i e n k i e w i c z, *Wspomnienie o ks. Pawle Gieniuszu*, „Athenaeum”, 5 (1850) s. 225-229; A. W a ż y Ń s k i, *Rys życia ś.p. X. Pawła Gieniusza*, Warszawa 1854; T y s z k i e w i c z, *Wiadomość historyczna*, s. 244-246; L. D o ł ż y Ń s k i, *Dawny klasztor Kartuzów w Berezie*, „Tygodnik Ilustrowany”, 99 (1861) 5-17 sierpnia, s. 65; T. K., *O Kartuzach w Berezie*, „Tygodnik Ilustrowany”, 105 (1861) 16-28 września, s. 119-120; F. R a d z i s z e w s k i, *Wiadomości historyczno-statystyczne o znakomitych bibliotekach i archiwach publicznych i prawnych*, Kraków 1875, s. 2; J. K u r c z e w s k i, *Bereza kartuska*, w: *Powszechna Encyklopedia Kościelna* (dalej: PEK), t. 3-4, s. 239-243; J. N i e d z i e l s k i, *Gieniusz Paweł*, w: PEK, t. 13-14, s. 130-131; K u r c z e w s k i, *Biskupstwo wileńskie*, s. 47, 235, 261, 267, 314, 323; E. N o w a k, *Rys dziejów duszpasterstwa wojskowego w Polsce 968-1831*, Warszawa 1932, s. 154-159; J. K o r w i n - J u s z k i e w i c z, *Klasztor kartuzów i okolice Berezki Kartuskiej (zebrane z rękopisu po śp. Romualdzie Traugucie)*, „Słowo Wileńskie”, 13 (1934) nr 82 (3574) s. 4; P. d e F a r c o n n e t, *Bereza*, w: *Dictionnaire d'Histoire et Géographie Ecclésiastique*, t. 8, Paris 1935, kol. 428-429; M. P o p o w s k a, *Rys dziejów kartuzji bereskiej w latach 1648-1831*, „Ateneum Wileńskie”, 13 (1938) nr 1, s. 45-169; M. P o p o w s k a, *Dzieje i charakter budowlki kartuzji bereskiej (na posiedzeniu Sekcji Historii Sztuki TPN w Wilnie w dniu 31 maja 1937)*, „Prace i Materiały Sprawozdawcze Sekcji Historii Sztuki”, 3 (1938) s. 282-284; W. S z ł a g i e r, *Uwagi na marginesie pracy M. Popowskiej „Rys dziejów kartuzji bereskiej w latach 1648-1831*, „Wiadomości Studium Historii Prawa Litewskiego USB”, 1 (1939) s. 387-398; T. T u r k o w s k i, *Gieniusz Paweł*, w: *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: PSB), t. 7, s. 441; E. D. K v i t n i c k a j a, *Architektura Bielarusi. Architektura XIV-XVIII w.*, w: *Vseonszczaja istorija architektury*, t. 6, Moskwa 1968, s. 493; *Traugutt. Dokumenty. Listy. Wspomnienia*, wypisy, zebrał i oprac. J. J a r z ę b o w s k i, Londyn 1970, s. 48-55; J. M a n d z i u k, *Gieniusz Paweł*, w: *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 1 (1981), s. 523-524; M. D a n i l u k, *Bereza kartuska*, w: *Encyklopedia Katolicka* (dalej: EK), t. 2, Lublin 1985, kol. 283; J. B a r d y ł o, *Gieniusz Paweł*, w: EK, t. 5, kol. 1063-1064; A. D e r n o w i c z, W. K a l n i n, *Gistoryka-archeologiczna dasledawanni Bjarozauskaga klasztara kartusau*, w: *Z głybi wjakou*, Mińsk 1992, s. 120-149 (English summary s. 248-249); R. W i t k o w s k i, *Pierwsze lata kartuzji Sanctae Crucis w Berezie*, w: *Litwa i jej sąsiedzi od XII do XX wieku*, red. G. Błaszczyk, A. Kijas, Poznań 1994, s. 137-146; R. W i t k o w s k i, *The charterhouse of Bereza Kartuska on the borders of the carthusian world*, w: *Akten des II. Internationalen Kongresses für Kartäuserforschung in der Kartause Ittingen, 1.-5. Dezember 1993*, Ittingen 1995, s. 301-309; R. W i t k o w s k i, *Some Remarks on the Charterhouse of Bereza Kartuska*, in: *Scripta minora*, t. 1, red. B. Lapis, Poznań 1996, s. 271-280; R. W i t k o w s k i, *Szkice z dziejów kartuzji bereskiej 1648-1831*, „Lituanica-Slavica Posnaniensia. Studia Historica”, 7 (1996) s. 73-118.

¹⁸ A. P o ł u j a Ń s k i, *Wędrówki po gubernii augustowskiej w celu naukowym odbyte*, Warszawa 1859; M. R a w i c z - W i t a n o w s k i, *Po bocznych drogach. Wigry*, „Wędrowiec”, 4 (1899) s. 76; W. K ł a p k o w s k i, *Duszpasterstwo i oświata w dobrach klasztoru kamedułów wigierskich*, Sprawozdanie Dyrekcji Seminarium w Sejnach, Sejny 1933; J. W i ś n i e w s k i, *Dzieje osadnictwa*, w: *Materiały do dziejów ziemi sejneńskiej*, red. J. Antoniewicz, Białyłstok 1963; *Įygriai*, w: *Lietuvių Enciklopedija*, t. 34, Boston 1966, s. 56-59; W. K o c h a n o w s k i, *Architektura Wigier*, w: *Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny*, red. J. Anto-

niewicz, Białystok 1965; W. Jemielity, *Diecezja augustowska czyli sejneńska w latach 1818-1872*, Lublin 1972; Z. Sokołowski, *Województwo Białostockie – przewodnik*, Warszawa 1972; J. Urban, *320-lecie fundacji pustelni OO. Kamedułów w Wigrach*, „Życie i Myśl”, 11/12 (1987) s. 141-145; T. Dziedzic, *Klasztor kamedułów w Wigrach (Monografia)*, Warszawa 1988; W. Jemielity, *Zespół pokamedulski w Wigrach*, Łomża 1989; W. Jemielity, *Parafia Suwałk i okolice*, Łomża 1990; M. Ambrosiewicz, *Zespół pokamedulski w Wigrach*, Suwałki 1998.

¹⁹ W. Sobieszczański, *Wiadomości historyczne o sztukach pięknych w dawnej Polsce*, t. 2, Warszawa 1849, s. 62-63; E. Tyszkiewicz, *Wiadomość historyczna o zgromadzeniach i fundacjach męskich i żeńskich klasztorów Dyecezji Wileńskiej*, Teka Wileńska nr 2, Wilno 1857, s. 246-248; W. Syrokomla, *Wycieczki po Litwie w promieniach od Wilna*, Wilno 1857; T. Tripplin, *Dziennik podróży po Litwie i Żmudzi odbytej w 1856 r.*, Wilno 1858; J.U. Niemcewicz, *Podróże historyczne po ziemiach polskich między rokiem 1811 a 1828 odbyte*, Paryż-Petersburg 1858, s. 364-366; A. Połujański, *Wędrowki po gubernii augustowskiej w celu naukowym odbyte*, Warszawa 1859; W. Malczewski, *Pożajście*, „Tygodnik Ilustrowany”, 1 (1860) nr 23, s. 199-200; K. Tyszkiewicz, *Wilija i jej brzegi*, Drezno 1871; N. Orda, *Kościół i klasztor Kamedułów w Pożajściu*, „Tygodnik Ilustrowany”, 1 (1880) s. 360; J. Pogaczewski, *Marmury i roboty kamieniarskie dostarczone w latach 1673-1690 do Eremitów w Pożajściu*, „Sprawozdania Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności w Krakowie”, 6 (1898) z. 2-3; S. M. Pałkiewicz, *Pożajskij Uspienskiej piervoklassnyj monastyr*, Wilna 1906; Z. Batowski, *Malowidła w kościele pokamedulskim w Pożajściu*, Wilno 1914, s. 38-60; H. Marwitz, *Kloster Pożajście*, Kowno 1916; K. Jonkaitytė, *Pažaislio vienuolynas*, „Naujoji vaidilutė”, 1 (1927) s. 16-25; J. Tumas, *Pažaislio vienuolynas*, „Lietuvos aidas”, 79 (1928) s. 3; H. Kairiukštytė-Jaciniene, *Pažaislio vienuolynas ir jo meninės vertenybės*, Kaunas 1930; H. Kairiukštytė-Jaciniene, J. Barsauskas, *Pažaislis*, Vilnius 1960; *Pažaislis*, w: *Lietuvių Enciklopedija*, t. 39, Boston 1960, s. 217-221; M. Karpowicz, *Kilka słów o Pożajściu i mecenasie Paców (na marginesie litewskiej monografii)*, „Biuletyn Historii Sztuki” (dalej: BHS), 23 (1961) nr 2, s. 167-171; P. Bohdziewicz, *Nieznany plan klasztoru w Pożajściu z połowy XIX wieku*, BHS, 26 (1964) nr 3, s. 218-220; H. Kairiukštytė-Jaciniene, *Apie Pažaislio fresku kurėjo M.A. Paloni*, „Literatūra ir menas”, 32 (1965), s. 5; M. Karpowicz, *Działalność artystyczna Michelangela Palloniego w Polsce*, Warszawa 1967; A. Raulinaitis, *Pažaislio ansambliui 300-metu*, „Kultūros barai”, 2 (1968) s. 23-27; S. Mieskauskas, *Pažaislis*, Vilnius 1983; *Kauno architektura*, a cura di A. Jankeviciene, Vilnius 1991, s. 118-132; S. Mieskauskas, *Klasztor kamedułów w Pożajściu*, „Lituano-Slavica Posnaniensia. Studia Historicae Artium”, 5 (1991) s. 95-115; M. Karpowicz, *Artisti italiani a Vilna nel Seicento*, in: *La via dell' Ambra. Dal Batlico all' Alma Mater*, a cura di R.C. Lewanski, Bologna 1994, s. 219-232; M. Karpowicz, *Artyści włoscy w Wilnie XVII w.*, w: *Kultura artystyczna Wielkiego Księstwa Litewskiego w epoce baroku*, red. J. Kowalczyk, Warszawa 1995, s. 57-78; M. Brykowska, *Nowożytnie fasady kościelne na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego (do początku XVIII wieku)*, w: *Kultura artystyczna Wielkiego Księstwa Litewskiego*, s. 177-189.

²⁰ Nazwiska kartuzów i kamedułów, którzy zostali aresztowani lub brali udział w powstaniu podaje E. Nowak, *Rys dziejów duszpasterstwa wojskowego w Polsce 966-1831*, Warszawa 1932.

²¹ K. Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 148; Wołyniak [J.M. Giżycki], *Notatka o niektórych siedzibach trynitarskich*, Kraków 1912, s. 18-19, 24; M. J. Kervingant, *Des moniales face à la Révolution française*, Paris 1989; M. Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich w Polsce*, Tyniec 1989, s. 86-87; R. Witkowski, *Uciekinierzy z klasztorów*

trapistów na ziemiach Rzeczypospolitej, w: *Cystersi w społeczeństwie Europy Środkowej*, red. A. M. Wyrwa, Józef Dobosz, Poznań 2000, s. 797-805.

²² Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 172, 264, 287, 319, 320, 368, 471; M. Borkowska, *Problemy siedemnastowiecznych fundacji benedyktynek na Litwie w świetle korespondencji*, „*Nasza Przeszłość*” (dalej: NP), 80 (1993) s. 265-307.

²³ E. Kotłubaj, *Galeria nieświejska portretów radziwiłłowskich*, Wilno 1857; Taurogiński, *Z dziejów Nieświeża*, s. 241-247; Borkowska, *Słownik mniszek*, s. 79-82; T. Bernatowicz, *Klasztor benedyktynek w Nieświeżu*, w: *Sztuka kresów wschodnich*, t. 2, Kraków 1996; tenże, *Miles Christianus et peregrinus. Fundacje Mikołaja Radziwiłła „Sierotki” w ordynacji nieświejskiej*, Warszawa 1998, s. 59-67; T. Kempa, *Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka” (1549-1616), wojewoda wileński*, Warszawa 1999.

²⁴ D. C. Chodźko, *Kościół i klasztor Panien Benedyktynek w Wilnie*, „*Pamiętnik Religijno-Moralny*”, 17 (1858) nr 5, s. 481-514; W. Podlewski, *Wiadomość o kościołach i klasztorach pp. Benedyktynek w Wilnie*, w: *Ćwiczenia duchowe według ducha i reguły ojca św. Benedykta*, Lwów 1886; S. Dąbrowski, *Odbudowa kościoła św. Katarzyny w Wilnie przez architekta J.K. Glaubica*, „*Biuletyn Historii Sztuki Kościelnej*”, 2 (1933-1934); Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 172; M. Borkowska, *Dekret w niebieskim ferwanym parlamencie*, Kraków 1984; tenże, *Słownik mniszek benedyktyńskich*, s. 121-125.

²⁵ Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich*, s. 57-60; Kauno Architektura, Vilnius 1991, s. 198-203.

²⁶ M. Borkowska, *Medytacje mińskie: z dziejów pobożności adwentowej*, NP, 54 (198); tenże, *Słownik mniszek benedyktyńskich*, s. 77-79.

²⁷ Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich*, s. 103-105.

²⁸ M. Borkowska, *Dzieje fundacji benedyktynek w Orszy*, RH, 23 (1975) z. 2; tenże, *Słownik mniszek benedyktyńskich*, s. 85-86.

²⁹ I. Buszyński, *Kroże, ich przeszłość i stan obecny*, Wilno 1872, s. 39 nn; M. Wołoncewski, *Biskupstwo żmudzkie*, Kraków 1898, s. 189 nn; G. Błaszczyk, *Fundacje i fundatorzy klasztorów diecezji żmudzkiej w XVII i XVIII w.*, „*Lituanoslawica Posnaniensia. Studia Historica*”, 1 (1985) s. 141-143; Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich*, s. 60-62.

³⁰ Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 470; Tyszkiewicz, *Wiadomość historyczna*, s. 245; J. M. Giżycki [Wołyniak], *Kimbarówka*, „*Kwartalnik Litewski*”, 4 (1910); Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich*, s. 54-55.

³¹ Archiwum OO. Cystersów w Mogile, sygn. 588, s. 41.

³² Archiwum OO. Cystersów w Mogile, sygn. 588, s. 15.

³³ Archiwum OO. Cystersów w Mogile, sygn. 588, s. 25-26.

³⁴ Por. M. Loret, *Kościół katolicki w Rosji a Katarzyna II (1772-1784)*, Kraków 1910; Kurczewski, *Biskupstwo wileńskie*, s. 470-471; A. Petrani, *Kolegium Duchowne w Petersburgu*, Lublin 1950; A. Petrani, *Monografia o metropolicie Siestrzeńcewiczu*, „*Prawo Kanoniczne*”, 13 (1970) s. 299-300; B. Kumor, *Początki i organizacja kapituły metropolitalnej w Mohylowie n/Dnieprem*, „*Roczniki Teologiczno-Kanoniczne*”, 22 (1975) s. 160; B. Kumor, *Ustrój i organizacja Kościoła Polskiego w okresie niewoli narodowej 1772-1918*, Kraków 1980; M. Kaniór, *Końcowe dzieje Polskiej Kongregacji benedyktyńskiej św. Krzyża*, „*Analecta Cracoviesia*”, 14 (1982) s. 579-583.

³⁵ F. Radziszewski, *Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych*, Kraków 1875; A. Rolle, *Opis dokumentów przechowywanych w archiwum wileńskiego general-gubernatora*, „*Kraj*”, 48 (1885); H. Mościcki, *Archiwa wileńskie*, „*Kwartalnik Historyczny*”, 1904; E. Chwałewik, *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w Ojczyźnie i na*

obczyźnie w układzie alfabetycznym według miejscowości, t. 1-2, Warszawa 1916; W. Studnicki, *Archiwa państwowe w Wilnie w okresie r. 1915-1919*, „Nasz Kraj”, 1 (1920); *Wydawnictwa Archiwów Państwowych*, t. 1-6, Warszawa 1923-1937; *Źródła wileńskie archiwalne*, red. W. Studnicki, Wilno 1923; *Archiwum Kuratorii Wileńskiej X. Adama Czartoryskiego*, Kraków 1926; M. Ambros, *Bibliografia Uniwersytetu Wileńskiego za lata 1929-1930*, Wilno 1930; *za lata 1936-1938*, Wilno 1939; T. Turkowski, *Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi z archiwum drukarni i księgarni Józefa Zawadzkiego w Wilnie*, Wilno 1935-1937; R. Mienicki, *Archiwum murawjewskie w Wilnie (1898-1901/36)*, Wilno 1937; J. Czarniecki, *Wilno w dziejach książki polskiej*, Wilno 1928; M. Brensztejn, *Scalanie archiwaliów w Wilnie*, Wilno 1935; *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*, opr. D. Kamolowa, K. Muszyńska, Warszawa 1988.

³⁶ Por. *Przewodnik po zbiorach rękopisów w Wilnie*, opr. M. Kocójowa, Kraków 1993 (Studia Batoriana nr 1) *Inwentarz materiałów do dziejów Kościoła Katolickiego w Archiwum Wileńskiego Gubernatora Wojennego*, opr. M. Radwan (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 1), Lublin 1997; *Inwentarz materiałów do dziejów Kościoła katolickiego w mińskich archiwach gubernatorskich*, opr. M. Radwan (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 2), Lublin 1997; *Inwentarz materiałów do dziejów Kościoła katolickiego w Archiwum Grodzieńskiego Gubernatora Cywilnego* opr. M. Radwan, (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 3), Lublin 1997; *Repertorium wizytacji kościołów i klasztorów w archiwach petersburskiego Kolegium Duchownego (1797-1914)*, opr. M. Radwan (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 4), Lublin 1998; J. Borejko-Chodźko, *Diecezja mińska około 1830. I. Struktury parafialne*, opr. i wyd. M. Radwan (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 5), Lublin 1998.; J. Borejko-Chodźko, *Diecezja mińska około 1830. II. Struktury zakonne*, opr. i wyd. M. Radwan (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 6), Lublin 1998; M. Radwan, *Kościół katolicki w archiwach departamentu wyznań obcych rosyjskiego MSW. Repertorium*, Lublin 2001 (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 7); M. Radwan, *Repertorium archiwów archidiecezji mohylewskiej i diecezji mińskiej*, Lublin 2001 (Materiały do dziejów Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej i Rosji, t. 8).

³⁷ Por. U. Paszkiewicz, *Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1510-1939)*, Warszawa 1998, s. 48.

³⁸ *Rankraščių rinkiniai. Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Centrinės bibliotekas XI-XX amžių rankraščių fondų tampa apžvalga*, Vilnius 1963, s. 99-100; *Przewodnik po zbiorach rękopisów w Wilnie*, opr. M. Kocójowa, Kraków 1993 (Studia Batoriana nr 1), s. 57.

³⁹ *Feodalinių žemės valdų Lietuvoje inventorių aprašymas*, sudarė V. Abramavičius, Vilnius 1963, nr 256.

⁴⁰ *Feodalinių žemės valdų Lietuvoje inventorių aprašymas*, nr 257

⁴¹ *Feodalinių žemės valdų Lietuvoje inventorių aprašymas*, nr 838

⁴² *Feodalinių žemės valdų Lietuvoje inventorių aprašymas*, nr 915

⁴³ *Feodalinių žemės valdų Lietuvoje inventorių aprašymas*, nr 1004

⁴⁴ *Feodalinių žemės valdų Lietuvoje inventorių aprašymas*, nr 1408

⁴⁵ *Feodalinių žemės valdų Lietuvoje inventorių aprašymas*, nr 1412